

Ugarit

Ugarit było starożytnym miastem portowym położonym na śródziemnomorskim wybrzeżu północnej Syrii. Miejsce to znane jest dziś jako Râs Shamra. Wyprawy archeologiczne rozpoczęły się tam w 1929 roku i od tego czasu odkryto ponad 1250 glinianych tabliczek zawierających teksty klinowe. Tabliczki, datowane na połowę drugiego tysiąclecia p.n.e., są spisane alfabetycznie w języku ugaryckim, północno-zachodnim języku semickim, blisko spokrewnionym z hebrajskim. Kultura odzwierciedlona w tekstach rzuciła wielkie światło na kananejskie tło żydowskiej Biblii, dając uczonym spojrzenie na uwarunkowania językowe i kulturowe Kananejczyków z ich punktu widzenia. Oprócz glinianych tabliczek archeolodzy odkryli pałac królewski i kilka budynków administracyjnych, a także rozległą dzielnicę mieszkalną. Pałac był ogromny, składał się z około 90 pokoi i sześciu dużych dziedzińców. Ponadto znaleziono kilka świątyń, z których jedna była poświęcona Baalowi. Chociaż znaleziska materialne w Ugarit są z pewnością imponujące, najbardziej znaczącym znaleziskiem są teksty. Już w pierwszym sezonie wykopalisk znaleziono gliniane tabliczki zaścianające podłogę domu. Ten ładnie zbudowany dom okazał się domem arcykapłana Baala. Znajdowała się w pobliżu świątyni Baala, a teksty pochodziły z osobistej biblioteki kapłana. Szczególnie interesujące są liczne tabliczki zawierające mitologiczne poematy o kananejskich bogach Baalu, siostrze Baala, wojowniczej bogini Anat, El, głowie panteonu, i małżonce Ela, Aszerze, matce bogów. Inni bogowie w tekstach to Athtar (biblijny Aszaroht) i boski rzemieślnik Kothar wa-Hasis. Te mitologiczne teksty pomagają naukowcom zrozumieć tło biblijnych napomnień, aby unikać kontaktu z bogami Kanaanu, a także światopogląd starożytnych mieszkańców Ugarit. Do legendarnych postaci występujących w tekstach należą bohater Daniel i jego syn Aqhat. Główne teksty mitologiczne z Ugarit to cykl Baala, epos Kirta i legenda o Aqhat. Cykl Baala opowiada o wysiłkach Baala zmierzających do ustanowienia jego panowania nad wszechświatem, a także o budowie jego świątyni. Epos Kirta opowiada o bliskim wyginięciu rodu królewskiego i jego późniejszym przywróceniu z rąk boga stwórcy Ela. Legenda o Aqhacie, który jest synem Daniela, jest podstawowym tekstem ukazującym związek między ludzkim bohaterem a bogami. Ponieważ teksty mitologiczne są poetyckie, wiele się nauczyliśmy o konwencjach poezji kananejskiej, pomagając uczonym zrozumieć poezję biblijną zawartą w Psalmach i Przysłowiach. W Ugarit odkryto również wiele tekstów administracyjnych i rytualnych. W pałacu królewskim znaleziono pięć oddzielnych archiwów, w których znajdują się teksty w języku ugaryckim i akadyjskim. Inne biblioteki zostały odzyskane z prywatnych domów kapłanów, prawników, urzędników państwowych i zawodowych skrybów. Dokumenty administracyjne pokazują, jak było zorganizowane królestwo Ugarit, a także charakter jego interakcji z okolicznymi narodami, co pozwoliło uczonym zrekonstruować historię polityczną ostatnich siedmiu królów miasta. Teksty rytualne rzucają światło na kultowe rytuały kananejskie i przedstawiają wiele podobieństw do części żydowskiej Biblii poświęconych ofiarom. Królestwo Ugarit zakończyło się wraz z inwazją ludów morza około 1200 roku p.n.e. Tabliczki odkryte porzucone w piecu datują się na upadek miasta i opisują przeniesienie na północ armii i marynarki Ugarit, pozostawiając miasto bezbronne przed atakiem. Jedna tabliczka opisuje splądrowanie miasta, z którego królestwo nigdy nie było w stanie się podnieść.

Uifilas

(ok. 311 – ok. 383 n.e.) misjonarz religijny

Ulifilas (gockie: Wulfila) był niestrudzonym misjonarzem i wychowawcą wśród różnych plemion gotyckich zachodniego imperium rzymskiego w drugiej połowie IV wieku n.e. Nie tylko wniósł wkład w kulturę i edukację plemion „barbarzyńskich”, zanim zostały one włączone do cywilizowanej Europy, ale także głęboko wpłynął na bieg chrześcijaństwa w zachodnio-łacińskim Kościele. Urodził się w Kapadocji, na terenie dzisiejszej Turcji, prawdopodobnie w rodzinie chrześcijańskiej. Podobnie jak inny wielki chrześcijański misjonarz, Patryk, został schwytany przez grasujące plemię które nauczyło go w młodości barbarzyńskich zwyczajów i języka. W późniejszym okresie życia otrzymał klasyczne wykształcenie, tak że w wieku dorosłym biegle władał greką, łaciną i językiem swoich byłych oprawców, gockim. Został kapłanem, a następnie został konsekrowany na biskupa przez Euzebiusza z Nikomedii, czołowego orędownika arianizmu. Jego znajomość języków uczyniła go cennym nabytkiem w szerzeniu wiary chrześcijańskiej. Został przydzielony do pracy misyjnej wśród plemion gockich, które znajdowały się tuż za granicami Cesarstwa Rzymskiego, w rejonie dolnego Dunaju. Pracował jako misjonarz przez siedem lat, zanim został wypchnięty przez wrogiego wodza Wizygotów. Mimo to nie ustawał w swojej pracy przez 30 lat po obu stronach cesarskiej granicy, wysyłając misjonarzy do Wizygotów i zapisując język gocki. W końcu udało mu się obydwie projekty: Wizygoci jako naród stali się chrześcijanami i przetłumaczył Biblię na język gocki. Chrześcijaństwo, którego nauczał swoich naśladowców, nie było chrześcijaństwem Soboru Nicejskiego. Ulifilas najwyraźniej wierzył, że Jezus (Chrystus) z Nazaretu był „podobny” do Ojca i nie miał tej samej istoty ani nie był z Ojcem. Zachowało się niewiele jego pism teologicznych, ale wyznanie jego wiary zacytowane przez jednego z jego uczniów, zapisane przez biskupa w opozycji do Ambrożego z Mediolanu, pokazuje język ariański. Tę samą tendencję można znaleźć w plemionach, wśród których pracował. Jego najstynniejszym dziełem jest jednak Biblia gocka, napisana samodzielnie lub ze współpracownikami. Być może wymyślił pierwszy alfabet dla Gotów, używając kombinacji liter greckich i łacińskich. Samo to osiągnięcie miało ogromny wpływ na przenoszenie idei rzymskich i greckich do kultury gotyckiej. Nowotestamentowa część Biblii gotyckiej obejmuje obecnie tylko cztery Ewangelie i listy Pawła, a Stary Testament przetrwał tylko w niewielkich fragmentach. Idee arianizmu rozprzestrzeniły się z plemion, z którymi pracował, na inne grupy germańskie po drugiej stronie Dunaju. Ostatecznie nawrócili się wszyscy barbarzyńcy: Wandalowie, Burgundowie, Suewi i Longobardowie. Kiedy Hunowie najechali i wyparli wszystkie te grupy plemienne na terytorium rzymskie, przywieźli ze sobą swój arianizm i wywarli na nim tak duży wpływ na Zachodzie, jak na Wschodzie. Gdyby nie pojawienie się Franków, którzy byli prawosławnymi chrześcijanami, arianizm mógłby stać się dominującą wiarą Kościoła łacińskiego.

Ur

Sumeryjskie miasto Ur utożsamiane jest z Tell el-Muqayyar w południowym Iraku, wzdłuż biegu wyschniętej rzeki Eufrat. Jest to powszechnie związane z miejscem narodzin Abrahama („Ur Chaldejczyków” w Księdze Rodzaju 11:28–31). Wykopaliska w Ur rozpoczęły się w 1849 r., Ale większość prac wykonał C. Leonard Woolley w latach 1922–34. Ur było po raz pierwszy zasiedlone od połowy okresu Ubaid (ok. 5000-4000 p.n.e.), o czym świadczy jedynie ceramika, narzędzia i kilka grobów. W okresach Uruk i Jemdet Nasr (ok. 4000–3000 p.n.e.) zbudowano platformę świątynną ozdobioną glinianymi stożkami, co sugeruje religijne znaczenie miasta już na tak wczesnym etapie. Ogromny teren cmentarza wskazuje na dobrze prosperującą miejscową ludność. Osady śmieci w pobliżu platformy świątynnej zawierają gliniane tabliczki proto-klinowe i ceramikę datowaną na okres wczesnej dynastii (ok. 3000–2350 p.n.e.). Na odciskach pieczęci widnieją symbole, które rzekomo

przedstawiają nazwy miast, sugerując związki Ur z innymi miastami. Ponadto w tych warstwach osadów odkryto 16 „grobowców królewskich” z okresu wczesnodynastycznego III (ok. 2600–2350 p.n.e.), w tym wspaniałe pochówki króla Meskalamduga i królowej Pu-Abi. Liczne pochówki w zewnętrznych pomieszczeniach grobowców sugerują, że wraz ze zmarłym królem składano w ofierze także sługi. Warstwy nad tymi grobowcami dostarczyły odcisków pieczęci króla Mesanepady, wymienionego na Sumeryjskiej Liście Królów jako założyciela pierwszej dynastii w Ur. W okresie akadyjskim (ok. 2350-2193 p.n.e.) Sargon z Akadu wyznaczył swoją córkę Enheduannę na kapłankę Nanny, księżycowego bóstwa, którego ośrodkiem kultu było Ur. Strategia ta pomogła legitymizować nową dynastię akadyjską, podkreślając jej ciągłość z tradycją sumeryjską. Od tego czasu aż do okresu Ur III pojawił się wzór, w którym kapłanka w Ur była księżniczką z dominującej rodziny królewskiej. Dynastia Ur III (2112-2004 p.n.e.) została założona przez Ur-Nammu. Podobnie jak Sargon, Ur-Nammu panował nad imperium obejmującym Sumer i Akad, tym razem ze stolicą w Ur. Okres ten charakteryzował się intensywną urbanizacją i rozprzestrzenianiem się zapisów pisanych (głównie ekonomicznych), a także standaryzacją systemu pisma, miar i wag oraz kolejności kalendarzy. Z tego czasu datowane są również słynny ziggurat (piramidalna wieża świątynna) w Ur-Nammu, Temenos (zespół świątynny) w Nanna, pałac Ehursag i Giparu, gdzie mieszkała en-kapłanka. Szulgi, syn Ur-Nammu, zażądał dla siebie przebóstwienia, co później przejęli jego następcy. Miasto Ur III zostało ostatecznie zdobyte przez Elamitów z dynastii Szimaszki, a jego ostatni król, Ibbi-Sin, został uprowadzony na wygnanie. Iszbi-Erra, założyciel pierwszej dynastii Isin, wypędził Elamitów z Ur i odbudował miasto. Odtąd władcy Isin twierdzili, że są spadkobiercami dziedzictwa Ur III. Miasto jednak wkrótce znalazło się pod kontrolą rywalizującej dynastii z Larsy. Dominacja Babilonu pod rządami Hammurabiego jeszcze bardziej przyćmiła wszelką władzę polityczną w Ur. Niemniej jednak Ur pozostało ważnym ośrodkiem religijnym w następnych latach. Ziggurat Ur-Nammu i zagroda Temenos zostały odrestaurowane przez kasyckiego króla Kurigalzu oraz nowobabilońskich królów Nabuchodonozora II i Nabonida. Ponadto Nabonid ożywił przestarzałą wówczas tradycję mianowania córki króla na kapłankę Ur. Ur ostatecznie jednak podupadło w IV wieku p.n.e., prawdopodobnie z powodu odsunięcia się Eufratu od miasta.

uniwersytety, europejskie

Pierwsze średniowieczne uniwersytety powstały we Włoszech, Francji i Anglii, począwszy od końca XI wieku. W tym czasie Europa zaczęła przechodzić rewolucję handlową. Coraz więcej ludzi utrzymywało się z produkcji towarów i handlu, zaczęła się rozwijać waluta. Handlowe centra Europy, miasta, stawały się w coraz większym stopniu ośrodkami życia politycznego i kulturalnego. W miarę jak kupcy i rzemieślnicy organizowali się w cechy, aby regulować i promować interesy swojego handlu, zawodowi nauczyciele, czyli mistrzowie, również organizowali się w instytucje posiadające korporacyjną tożsamość prawną oraz wewnętrzne standardy i praktyki. Uniwersytety powstały w dobie rosnącej mobilności, rosnącej jedności społecznej i kulturalnej oraz wielkiej energii intelektualnej w Europie Zachodniej, zarówno manifestując, jak i przyczyniając się do tych trendów. Do czasów Karola Wielkiego (ok. 800 r.) edukacja odbywała się przede wszystkim w klasztorach, a jej celem było zasadniczo rozwijanie i przekazywanie wiedzy religijnej oraz szkolenie mnichów. Od VII wieku szkoły katedralne rozwijały się pod kierunkiem mistrzów, aby kształcić duchownych, książąt i szlachtę poza klasztorami w Europie Zachodniej, ale często edukacja ta obejmowała jedynie najbardziej podstawowe umiejętności intelektualne. Szkoły mnożyły się, pogłębiały i zyskiwały na znaczeniu pod panowaniem

Karola Wielkiego, który starał się podnieść poziom kultury w swoim imperium oraz kształcić kompetentnych urzędników kościelnych i urzędników cywilnych. Szkoły, które miały pełnić funkcję ośrodków kultury w nowym imperium Franków, były teraz połączone z dworem królewskim i katedrami, a także z klasztorami. Za Karola Wielkiego, a zwłaszcza pod kierunkiem jego administratora, Alcuina z Yorku, opracowano podstawowy średniowieczny program nauczania, składający się z siedmiu sztuk wyzwolonych, podzielonych na trivium (logikę lub dialektykę, gramatykę i retorykę) oraz quadrivium (arytmetykę), muzykę, geometrię i astronomię. Wyższymi dziedzinami nauki były prawo, teologia i medycyna. Nacisk na jedną lub drugą ze sztuk wyzwolonych zmieniał się w okresie średniowiecza i jest dobrym wskaźnikiem dominującego sposobu aktywności intelektualnej w społeczeństwie w danym czasie i miejscu. We Francji i Anglii nowe szkoły wkrótce połączyły się, tworząc uniwersytety studiów, stowarzyszenia korporacyjne reprezentujące zawód nauczyciela, wzorowane na cechach wykwalifikowanych rzemieślników. Uniwersytety posiadały status prawny, z ustawowymi prawami i przywilejami, łącznie z prawem do organizowania własnych spraw, a nawet do utrzymywania własnej policji dla utrzymania porządku w dzielnicach miast, w których zjednoczyły się szkoły. We Włoszech korzenie uniwersytetu tkwiły w skupianiu studentów wokół znawców prawa rzymskiego, którzy przyczynili się do uporządkowania skomplikowanego zbioru praw kanonicznych i cywilnych opracowanych we wczesnym średniowieczu. Zajęcia na studiach licencjackich obejmowały wykłady i dyskusje. Podstawą obu był zbiór klasycznych tekstów z badanej dziedziny. Dyskusje dotyczyły kwestii postawionych w tekście, próbując je rozstrzygnąć poprzez kontrgrę argumentów. Podstawowym stopniem nadawanym przez uczelnię była bakalaureat, uzyskiwany po ukończeniu studiów. Wymagania egzaminacyjne różniły się w zależności od uniwersytetu. Na niektórych uniwersytetach, zwłaszcza we Włoszech, frekwencja na wykładach była wystarczająca; w innych uczniowie musieli wykazać się umiejętnościami w dyskusji. Studenci, którzy kontynuowali naukę, zdobywali licencję na nauczanie na poziomie uniwersyteckim, a ostatecznie na najwyższy oferowany stopień – magisterski lub doktorski. Rozwinął się pierwszy ze średniowiecznych uniwersytetów w dość krótkim czasie i na dużym obszarze geograficznym. Uniwersytety w Paryżu i Bolonii pretendowały do miana pierwszego uniwersytetu w Europie Zachodniej, a ich początki datowano na koniec XI–połowę XII wieku. Data założenia uniwersytetu w Oksfordzie jest niepewna, ale papież zatwierdził tam stopnie naukowe w 1254 roku. Istniały różnice między uniwersytetami włoskimi, północnoeuropejskimi i hiszpańskimi. Uniwersytety włoskie, zakorzenione w stowarzyszeniach nauczycieli prawa rzymskiego, skupiały się na prawie i medycynie, a mniejszy nacisk kładły na teologię i sztukę. Włoskie uniwersytety przyznawały doktoraty, ale prawie nigdy nie kończyły studiów. Ich studenci byli przeważnie w wieku 18–25 lat, nieco starsi niż na uniwersytetach północnych. We Włoszech większość profesorów stanowili żonaci świeccy, podczas gdy na północy i w Hiszpanii większość stanowili duchowni. Nauczanie we Włoszech odbywało się w formie wykładów publicznych, a w Paryżu i Oksfordzie nauczanie odbywało się głównie w szkołach stacjonarnych. We Włoszech nie było szkół nauczycielskich. Rozwój uniwersytetów był być może głównym osiągnięciem społecznym i kulturalnym średniowiecza. Wszystkie średniowieczne uniwersytety posiadały pewne regulacje dotyczące nadawania stopni naukowych, co służyło instytucjonalizacji badań i edukacji. Spośród 81 uniwersytetów założonych do czasu reformacji 33 posiadało statut papieski, 15 sankcje rządowe, 20 oba, a 13 żadne. Odzwierciedliły one i przyczyniły się do wzrostu europejskiej jedności społecznej i kulturalnej; nauczyciele i studenci bardziej znanych uniwersytetów pochodzili z różnych miejsc. Przede wszystkim uniwersytety napędzały i kanalizowały energię intelektualną swojego środowiska społecznego. Choć często karykaturowani, a czasem

wyśmiewani, promowali poważne badania i sponsorowali śmiały projekt próby zintegrowania całej ludzkiej wiedzy

Urban II

(ok. 1035–1099) papież

Urodzony we Francji w rodzinie szlacheckiej Urban II został wybrany na papieża w 1088 r., kiedy papieństwo przebywało jeszcze na wygnaniu z Rzymu. Jako papież wjechał do Rzymu dopiero w 1094 r. Urban otrzymał wykształcenie w zakresie doktryny kościelnej i służył Kościołowi we Francji i Niemczech jako legat papieski. Urban wspierał reformy mające na celu odciążenie duchowieństwa od zajęć świeckich i skierowanie go w stronę monastycyzmu. Kiedy Aleksy I Komnen, cesarz Cesarstwa Bizantyjskiego z siedzibą w Konstantynopolu, wysłał pilną prośbę o pomoc militarną w walce z Turkami seldżuckimi, którzy zajęli święte miejsca w Jerozolimie, Urban odpowiedział porwijącym przemówieniem na soborze w Clermont I w 1095 r. Zwracając się do słuchaczy po francusku, Urban wezwał Franków, „rasę wybraną i umiłowaną przez Boga”, do wzięcia broni przeciwko muzułmańskim niewiernym. Urban skierował swoją prośbę do francuskich chrześcijan; Oczekiwano, że hiszpańscy chrześcijanie będą walczyć w Hiszpanii przeciwko muzułmańskiej kontroli nad Półwyspem Iberyjskim. Urban obiecał natychmiastowe odpuszczenie grzechów wszystkim, którzy walczyli na lądzie lub morzu z „poganami”. Odzwierciedlając ówczesną nietolerancję religijną, Urban przeklął muzułmanów jako „pogardzaną i podłą rasę, która czci demony” i nalegał, aby ci, „którzy teraz walczą przeciwko swoim braciom i krewnym, walczyli we właściwy sposób z barbarzyńcami”. W ten sposób Urban II rozpoczął pierwszą z wielu chrześcijańskich krucjat przeciwko muzułmańskiej kontroli nad Palestyną i świętymi miejscami i zapoczątkował przedłużający się okres konfliktu oraz, jak na ironię, handlu i przekazywania idei i kultury między chrześcijańską Europą a głównie muzułmańskim wschodem .

Urbino

Początki miasta Urbino w północnych Włoszech zaczynają się od rzymskiego miasta Urvinum Mataurense (małe miasto nad rzeką Metaurus). Region jest bogaty w historii Rzymu. Podczas drugiej wojny punickiej, podczas najazdu Hannibala Kartagińczyka na Włochy, jego brat Hazdrubal podążył za nim z inną armią. Jednakże pozbawiony umiejętności wojskowych swego rodzeństwa, Hazdrubal stawiał czoła Rzymianom pod wodzą konsulów Liwiusza Salinatora i Klaudiusza Nerona w bitwie nad brzegiem rzeki Metaurus w roku 207 p.n.e. Hazdrubal został pokonany, a jego odcięta głowa wrzucona do obozu Hannibala. Urbino było jednym z pół bitewnych po upadku zachodniego imperium rzymskiego w 476 r. Podczas wysiłków cesarza wschodniorzymskiego Justyniana I (r. 527–565) o odzyskanie cesarskich terytoriów we Włoszech, Urbino wzięło udział w kampaniach Cesarstwa Rzymskiego wielkiego watażki cesarza, hrabiego Belizariusz. W 538 roku Belizariusz odebrał Urbino Ostrogotom, lecz przed zakończeniem podboju Włoch był zmuszony stawić czoła atakowi Imperium Perskiego na wschodzie. Innemu wielkiemu generałowi Justyniana, Narsesowi, udało się to osiągnąć do roku 552. W ten sposób przynajmniej przez pewien czas Justynianowi udało się odtworzyć zjednoczone Cesarstwo Rzymskie dzięki sukcesom swoich dwóch wielkich dowódców. Jednak imperium wschodnie nie było w stanie utrzymać władzy nad Włochami. Wraz z upadkiem Ostrogotów, Longobardowie stali się dominującą potęgą we Włoszech. Rządzili aż do VIII wieku, kiedy to w 774 roku ich królestwo przypadło przyszłemu cesarzowi Karolowi Wielkiemu. W 800 r. Karol Wielki został cesarzem nowego Świętego Cesarstwa

Rzymskiego i panował aż do swojej śmierci w 814 r. Jego imperium rozpadło się po jego śmierci w wyniku sprzeczek dynastycznych między jego synami. Wreszcie w 839 roku Ludwik II, jako cesarz rzymski, objął władzę w północnych Włoszech. W średniowieczu, wraz z upadkiem Świętego Cesarstwa Rzymskiego we Włoszech, Urbino zaangażowało się w wojny toczone przez włoskie miasta-państwa. W 1200 roku Urbino przeszło pod władzę lokalnych władców Montefeltro, a skutecznym władcą został Bonconte de Montefeltro. Chociaż Urbino zbuntował się przeciwko Montefeltrom w 1228 r., ród przywrócił panowanie do 1234 r. Podczas gdy Włochy były rozdarte walką między Gwelfami, którzy popierali papieża, a Gibelinami, którzy stanęli po stronie Świętych Cesarzy Rzymskich, Montefeltros ogólnie popierali cesarską dynastię Hohenstaufenów. U zarania włoskiego renesansu wielka aktywność kulturalna miała miejsce w tym samym czasie, co konflikty społeczne. Federico z Montefeltro, który panował w Urbino od 1444 do 1482 roku, ustanowił dwór, który mógł nadać mu miano jednego z pierwszych wielkich książąt włoskiego renesansu. Był odnoszącym sukcesy kondotierem, czyli kapitanem najemników, i szczerze szczylił się bogactwami, które zdobył na swoim dworze. Piero della Francesca studiował sztukę z precyzją matematyka, wykonując przełomowe prace w zakresie zastosowania perspektywy do rodzącej się sztuki włoskiej. Dwór Federico skupiał się wokół okazałego Palazzo Ducale w Urbino, który budowano przez 30 lat. Północne Włochy w tym okresie również korzystały z dobrobytu gospodarczego. Elity handlowe klasy średniej wzbogaciły się na handlu i czasami dorównywały włoskiej szlachcie dzięki swojemu handlowi, który dosłownie przeniósł się przez większą część znanego świata. Czasami robiła to włoska szlachta, która przeżyła ciężkie czasy aby poślubić córki wyłaniającej się klasy kupieckiej. Oznaczało to nie tylko potrzebny zastrzyk bogactwa do ich uszczuplonych skarbców, ale także dodało prestiżu szlacheckim rodzinom kupieckim zaangażowanym w te małżeństwa. Renesans charakteryzował się ponownym odkryciem wiedzy o świecie starożytnym, którą wschodnio-rzymskie, czyli bizantyjskie imperium utrzymywało przy życiu przez ponad 1000 lat, od upadku zachodniej połowy w 476 r. Bizantyjscy uczeni, tacy jak Georgius Gemisthos Pletho i jego uczeń Manuel Chrysoloras sprowadził naukę do Florencji; stamtąd rozprzestrzenili ją po całym Włoszech. Kiedy Konstantynopol zdobyli Turcy Osmańscy pod rządami sułtana Mehmeda II w 1453 r., podczas gdy Federico rządził w Urbino, wielu uchodźców, w tym uczonych, uciekło do Włoch. Dynastia Montefeltro i Urbino jako tętniące życiem miasto-państwo skończyły się w 1502 roku. W tym samym roku morderczy Cesare Borgia obalił księcia Urbino Guidobaldo da Montefeltro. Następnie Urbino stało się częścią Państwa Kościelnego.

Usprawiedliwienie przez wiarę

Termin usprawiedliwienie przez wiarę odnosi się do doktryny chrześcijańskiej, która ma swoje korzenie w Biblii, ale zyskała ogromne znaczenie podczas sporu wokół reformacji w XVI wieku. W ostatnich latach nastąpił postęp w rozwiązaniu tej kluczowej kwestii, która dzieli Kościół rzymskokatolicki i protestancki. Aby zrozumieć ten termin, warto go rozebrać. Uzasadnienie to słowo często używane w sensie prawnym. Można usprawiedliwić przekroczenie prędkości, jeżeli było to konieczne w celu dowiezienia kogoś do szpitala. Zamiast otrzymać karę grzywny, zostaje on usprawiedliwiony przed sędzią, który ma prawo stwierdzić, że dana osoba jest niewinna z określonego powodu. Wiara to słowo, które oznacza wiarę i zaufanie. Ludzie wierzą, że ich rodzice chcą dla nich jak najlepiej. Usprawiedliwienie przez wiarę odnosi się zatem do wiary chrześcijan, że zostali uznani lub

„uniewinnieni” z powodu śmierci Jezusa Chrystusa na krzyżu. Ma to związek z podstawowymi aspektami relacji człowieka do Boga zgodnie z nauką chrześcijańską.

Tło

Koncepcję usprawiedliwienia przez wiarę można znaleźć w Biblii, a najwyraźniej w listach Pawła. W swoim Liście do Rzymian powołuje się na przykład biblijnej postaci Abrahama. Abraham uwierzył w obietnicę Bożą i, jak to ujął Paweł, wiarę tą „poczytano mu za sprawiedliwość” (Rzymian 4:22). Św. Paweł stosuje ten przykład Abrahama wszystkim chrześcijanom, utrzymując, że wiara Abrahama jest tą samą wiarą, co wiara chrześcijanina, oczekując zbawczego działania Boga dla swego ludu. Usprawiedliwienie jest dobrowolnym darem Boga. Paweł także przedstawił kontrast pomiędzy wiarą a uczynkami (lub dobrymi uczynkami) w kwestii usprawiedliwienia. Dobre uczynki dokonane przez człowieka, choć na coś się liczą, nie liczą się w jego zasługach na życie wieczne. Na tę kwestię wiele się zmieniło w opisanym później kontrowersjach reformacyjnych. Ale jeśli dar jest dobrowolny, dlaczego większość chrześcijan uczy, że niektórzy ludzie idą do nieba, a inni do piekła? Jaka jest rola ludzkiej woli? Jeśli musimy coś zrobić, aby dostać się do nieba, ile musimy zrobić? Czy to wystarczy? Jeśli zrobiliśmy coś, aby zasłużyć na życie wieczne, czy to umniejsza to, czego Jezus dokonał na krzyżu? Choć pytania mogą wydawać się wybredne, przelano na nie wiele atramentu i krwi. W stuleciach następujących po wydarzeniach biblijnych pytania te zaowocowały różnymi teologicznymi punktami widzenia. Augustyn z Hippony jest najbardziej znany ze swojego wyjaśnienia i udoskonalenia doktryny o usprawiedliwieniu przez wiarę, która przygotowała grunt dla reszty zachodniego chrześcijaństwa. Wbrew swoim przeciwnikom (zwłaszcza zwolennikom herezji manichejskich i pelagiańskich) Augustyn nauczał, że człowiek ma wolną wolę, ale ograniczoną i skażoną kondycją ludzką. Zatem osoba uczestniczy w usprawiedliwieniu, ale bardziej w sensie stania przed sędzią. Powtarzając słowa św. Pawła, Augustyn utrzymywałby, że nie ma nic dobrego, co człowiek mógłby wykonać, aby zrównoważyć sprawiedliwie zasłużony wyrok.

Ustawy o obcych i buntach, USA

W 1798 r. Kongres zdominowany przez Partię Federalistyczną przyjął cztery ustawy federalne ograniczające obywatelstwo amerykańskie i poważnie ograniczające wolność słowa, prasy i zgromadzeń i podpisane przez prezydenta Johna Adamsa. Przepisy te, wywołane narastającym napięciem między Stanami Zjednoczonymi a ich byłym sojusznikiem, Francją, miały rzekomo być niezbędne dla bezpieczeństwa młodego narodu. W rzeczywistości używano ich głównie do uciszenia krajowych krytyków, gdy pojawiła się intensywna stronnictwość. Wojna z pewnością wydawała się bardzo prawdopodobna, ponieważ Francuzi przejmowali amerykańskie statki i marynarzy, planowali odzyskać kontrolę nad hiszpańską Luizjaną i rażąco żądali łapówek w zamian za uznanie dyplomatyczne. Gdy Amerykanie wyrazili patriotyczne oburzenie, tych, którzy nadal postrzegali Francję jako kluczowego sojusznika i witali rewolucję francuską, przedstawiano jako zdrajców. Najważniejszym z nich był przywódca Demokratów i Republikanów Thomas Jefferson, który był zarówno wiceprezydentem Adamsa, jak i głównym rywalem politycznym. Ponieważ te prawa zostały wprowadzone w życie przez jego federalistycznych wrogów, Jefferson nazwał lata 1798–1801 „panowaniem czarownic”. Nowa ustawa o naturalizacji i dwie ustawy o cudzoziemcach stworzyły poważne bariery dla niezwykle liberalnej polityki Stanów Zjednoczonych polegającej na przyjmowaniu i rozszerzaniu świadczeń obywatelskich na obcokrajowców. Pojawiające się podejrzenia natywiistów

skupiały się na francuskich „jakobinach” i rzekomo „dzikich” Irlandczykach. Ustawy o cudzoziemcach dały prezydentowi szerokie uprawnienia w zakresie aresztowań lub deportacji osób niebędących obywatelami kraju, zarówno w czasie pokoju, jak i wojny. Spodziewając się deportacji, francuscy goście wyczarterowali 15 statków, aby wrócić do Europy. Wkrótce potem Adams osobiście uniemożliwił francuskiemu naukowcowi Pierre’owi Samuelowi du Pont de Nemours, którego syn założył później dużą amerykańską firmę chemiczną, postawienie stopy w Stanach Zjednoczonych. Skutki ustawy wywrotowej okazały się jeszcze bardziej znaczące, stanowiąc wyraźne wyzwanie dla przyjętej zaledwie osiem lat wcześniej Pierwszej Poprawki do Konstytucji. Ustawa ta, gorliwie egzekwowana przez sekretarza stanu Timothy’ego Pickeringa, zabraniała wypowiedzi, które mogłyby narazić prezydenta lub Kongres na „pogardę lub złą reputację”. Przedstawiła 17 znanych aktów oskarżenia, skupiając się na republikańskich wydawcach gazet. Jednym z nich był Benjamin Franklin Bache, redaktor „Philadelphia Aurora” i wnuk Benjamina Franklina. Pomimo brutalnych ataków na jego dom i osobę Bache nadal publikował, aż do śmierci na żółtą febrę na miesiąc przed zaplanowanym procesem. Celem ataków byli także politycy. Matthew Lyon, irlandzki imigrant i kongresman z Vermont, który był jednym z nielicznych polityków niefederalistycznych w Nowej Anglii, został skazany za uznanie ustawy o buntach za niezgodną z konstytucją. Prowadząc kampanię reelekcyjną z więzienia, Lyon z łatwością zwyciężył i został uwolniony, gdy zwolennicy zapłacą mu grzywnę w wysokości 1000 dolarów. Federalista Jedidiah Peck, poseł do zgromadzenia nowojorskiego, został wyrzucony przez swoją partię i aresztowany za złożenie petycji o uchylenie ustaw o obcych i buntach. Z łatwością został także wybrany ponownie, jako republikanin. Przeciwnicy nie otrzymali żadnej pomocy od Sądu Najwyższego, gdzie zagorzały federalistyczny sędzia Samuel Chase osobiście prowadził kilka procesów o działalność wywrotową. W większości republikańskie stany Kentucky i Wirginia przyjęły uchwały potępiające to prawo. Dopiero niewielkie zwycięstwo Jeffersona w gorzkiej kampanii prezydenckiej w 1800 r. zapewniło, że akty, które miały wygasnąć w marcu 1801 r., nie będą kontynuowane. Jeffersona ułaskawił także tych, którzy nadal są więzieni za działalność wywrotową. Wiele lat później Charles Francis Adams, wnuk dyplomaty Johna Adamsa, nazwał ustawę o buncie fatalnym błędem, który ostatecznie skazał Partię Federalistyczną na zapomnienie po wojnie 1812 roku.

Upadek dynastii Qing (Ch’ing).

Dynastia Qing (1644–1911) była ostatnią z 24 dynastii w historii Chin i jedną z odnoszących największe sukcesy. Przejście od poprzedniczki, dynastii Ming, było jednym z najmniej przełomowych w historii Chin. Na kontrolowanym przez nią terytorium Qing było drugim co do wielkości w historii Chin, po mongolskiej dynastii Yuan. Qing nazywana jest także dynastią mandżurską, ze względu na etniczne pochodzenie domu panującego. Mandżurowie byli ludami przygranicznymi z północno-wschodnich Chin; pierwotnie byli koczownikami, ale jako przygraniczni wasale Ming nauczyli się rolnictwa i chińskich zwyczajów przed 1644 rokiem. Chociaż Mandżurowie zachowali uprzywilejowany status dla swojego ludu, niemniej jednak zyskali poparcie większości chińskich poddanych Han, utrzymując chińskie instytucje i asymilując się z Chińczykami kultura. Chiny cieszyły się dobrobytem przez półtora wieku pod rządami trzech zdolnych i długo panujących wczesnych cesarzy Qing, Kangxi (K’ang-hsi), Yongzhenga (Yung-cheng) i Qianlonga (Ch’ien-lung). Majątek dynastii Qing zaczął podupadać pod koniec panowania Qianlong, częściowo z powodu słabnących zdolności cesarza w miarę starzenia się, co doprowadziło do rozkwitu korupcji. Istniały jednak przyczyny długoterminowe, niezależne od Qianlonga ani kogokolwiek innego, które doprowadziły do odwrócenia losów dynastii. Jednym z nich

była katastrofa demograficzna. Ponad stulecie pokoju doprowadziło do bezprecedensowej eksplozji populacji, która w ciągu dwóch stuleci potroiła się, z około 150 milionów w 1650 r. do około 450 milionów w 1850 r., podczas gdy powierzchnia gruntów ornych wzrosła z 5,27 miliona qing (ch'ing) w 1661 r. do 7,9 miliona w 1812 r. (1 qing = 15,13 akrów). Zatem produkcja żywności nie nadążała za wzrostem populacji pomimo wprowadzenia nowych upraw – kukurydzy, słodkich ziemniaków i orzeszków ziemnych – oraz ulepszonych technik rolniczych. Efektem było zmniejszanie się wielkości gospodarstw rolnych i migracja biednych rolników do miast, gdzie nie było fabryk, które mogłyby ich wchłonąć. Ten kryzys wewnętrzny został pogłębiony przez problem opium. Inne przyczyny upadku dynastii obejmowały zepsucie i utratę ducha bojowego niegdyś potężnej armii sztandarowej mandżurskiej. Narastające problemy wewnętrzne, które przytłoczyły późniejszych władców mandżurskich, przyczyniły się do odrodzenia nastrojów antymandżurskich, które nigdy nie wygasły, zwłaszcza w południowych Chinach. Przed erą wspólną handel między Chinami a Zachodem odbywał się głównie drogą lądową, przez Euroazję poprzez Jedwabny Szlak. Portugalscy kupcy, którzy jako pierwsi przybyli na wybrzeże drogą morską w XVI wieku, wyparli handel lądowy, a Chiny zgromadziły nadwyżkę w związku z europejskim popytem na chińskie jedwabie, herbatę i porcelanę. Mieszkańcy Zachodu w końcu znaleźli zyskowny przedmiot, który mogli sprzedać Chińczykom: opium. W XVIII wieku Wielka Brytania zyskała prymat jako partner handlowy Chin i główny sprzedawca opium, które Brytyjska Kompania Wschodnioindyjska produkowała w Bengalu w Indiach. Rosnące uzależnienie Chin od opium oraz niezdolność rządu do zakazania jego importu stworzyły niekorzystną równowagę handlową dla Chin, a także kryzysy moralne i zdrowia publicznego. Niezgodne chińskie i zachodnie poglądy na porządek światowy, stosunki dyplomatyczne i prawo międzynarodowe doprowadziły do wojen między Chinami a Wielką Brytanią i Francją, zwanych przez Chiny wojnami opiumowymi w połowie XIX wieku. Porażki doprowadziły do podpisania podyktowanych traktatów, które otworzyły Chiny na zachodnich warunkach i narzucenia mieszkańcom Zachodu w Chinach praw eksterytorialnych, plus straty terytorialne i odszkodowania. Z opóźnieniem rząd Qing zareagował ograniczonym przyjęciem reform w stylu zachodnim, które rozpoczęły się w latach sześćdziesiątych XIX wieku. Lojaliści i reformatorzy uratowali dynastię, pokonując poważne bunty (najbardziej groźne były Rebelia Taiping, Rebelia Nian i Rebelie Muzułmańskie) i inaugurując programy modernizacyjne, takie jak Ruch Odnowy/Samowzmocnienia Tongzhi. Reformy były jednak niewystarczające ze względu na brak centralnego przywództwa i masową korupcję pod rządami cesarzowej wdowy Cixi (Tz'u-hsi), która sprawowała władzę w latach 1862–1908. Jej reakcyjna polityka zniweczyła ostatnią szansę dynastii na przetrwanie w okresie Sto dni reform w 1898 r. i jej ksenofobia doprowadziły do katastrofalnego powstania bokserów w 1900 r. Rewolucja prowadzona przez wykształconego na Zachodzie doktora Sun Yat-sena w 1911 r. zakończyła erę dynastyczną w historii Chin. Chociaż upadek dynastii Qing poprzedził negatywne wpływy Zachodu, jej niezdolność do dostosowania się i skutecznego reagowania przyspieszyła jej upadek. Dodatkowo charakter wpływu Zachodu zmienił tradycyjny wzór cyklu dynastycznego, ponieważ w przeciwieństwie do poprzednich grup najeźdźców, które zwyciężyły nad Chinami, ludzie Zachodu cieszyli się przewagą technologiczną popartą wysoce zaawansowaną cywilizacją. Zderzenie tradycyjnych Chin z nowoczesnymi cywilizacjami zachodnimi doprowadziłoby do radykalnej i trudnej transformacji Chin, która przetrwałaby do XXI wieku.

ultramontanizm

Ultramontanizm dosłownie oznacza „za górami” i sugeruje, że istnieją dwa poglądy na temat tego, jak powinien być rządzony Kościół katolicki. Jeden pogląd postrzega przywództwo jako scentralizowane i zjednoczone papieżstwo (w Rzymie, nad Alpami od reszty Europy), a drugi zakłada lokalną kontrolę i kościół narodowy (kościół francuski, niemiecki lub jakikolwiek inny kraj). Ultramontanizm jest poglądem pierwszym; Gallikanizm jest tym drugim. Przez wieki teolodzy spekulowali na temat pozycji i autorytetu papieżstwa rzymskiego i często papieża postrzegano jako centrum i koordynatora całego Kościoła. Pilność tych myśli stała się oczywista, gdy rozpoczęła się reformacja protestancka, która rzuciła wyzwanie jedności Kościoła. Pierwsza faza ultramontanizmu nazywana jest często romantyzmem. Została ogłoszona przez siły kontrreformacyjne, a później popierana przez Roberta Bellarmina. Biskupi Soboru Trydenckiego przełknęli swoje zastrzeżenia wobec roszczeń papieżstwa choćby po to, by powstrzymać falę protestanckich dezercji wśród swoich trzód. Jak na ironię, Trydent zreformował Kościół katolicki, przekazując papieżowi jeszcze większą władzę. Pęd powrócił do Kościoła katolickiego w wyniku ultramontanizmu romańskiego. Przyjęty go wszystkie kraje, przynajmniej zewnętrznie, nawet aktywnie niezależne regiony Francji i Niemiec. Zakon jezuitów dobrze przystosował się Rzymianom, podejmując ogólnoswiatowe wysiłki na rzecz propagowania wiary katolickiej, obecnie skupiającej się na papieżu. Niektóre z jego cech obejmują silną hierarchię; ograniczenie dostępu do tekstów podstawowych, takich jak Biblia, liturgia, a nawet teksty teologiczne; pobożność ludowa celebrowająca święta, „Najświętsze Serce” i nabożeństwa maryjne; oraz ekspansjonistyczna wiara przeciwna tolerancji sekt i wspierająca nawrócenia. Z biegiem czasu romanisci stracili pozycję na rzecz gallikanizmu, promowanego przez takich ludzi jak Ludwik XIV, król Francji. W tym czasie w żargonie pojawiło się słowo ultramontanizm, gdy odrodziła się tożsamość kościołów narodowych i osłabł entuzjazm protestantów. Wszystko to zmieniło się wraz z rewolucją francuską, kiedy obalono monarchię i jej gallikańskich agentów. Ponownie odczuto potrzebę silnego papieżstwa, co dało początek kolejnej fazie zwanej neoultramontanizmem. Wielu katolików wierzyło, że antyklerykalizm i bezbożna ideologia Rewolucji Francuskiej były bezpośrednim skutkiem reformacji protestanckiej, zintensyfikowanej później przez Oświecenie. Faza ta była czasem świadkiem flirtu z liberalnymi ideałami demokracji wśród świeckich, ale wraz z rewolucjami 1848 r. ultramontanizm stał się wyraźnie autokratyczny w swoim poparciu dla papieżstwa. Papież Pius IX poprowadził Kościół katolicki na I Sobór Watykański i odrzucił nie tylko gallikanizm, ale wszelkie formy liberalnego katolicyzmu. Wśród ultramontanistycznych stanowisk, które przyjął, znalazł się nacisk na prawną rolę papieża ponad jego nadprzyrodzoną rolę, bardziej emocjonalne nabożeństwo do takich rzeczy jak Najświętszy Sakrament i Maryja Dziewica, skupienie się na objawieniach maryjnych i pielgrzymkach oraz uwaga na scentralizowane i autorytatywny Kościół pod rządami papieża. Pomiędzy Soborem Watykańskim I a Soborem Watykańskim II ultramontanizm był w rzeczywistości synonimem ortodoksyjnego katolicyzmu. Dziś zwyczajem jest tak całkowite, że termin ten w dużej mierze wyszedł z użycia.

Urugwaj, utworzenie

Urugwaj jest państwem buforowym wciśniętym pomiędzy dwóch gigantów Ameryki Południowej – Argentynę i Brazylię. W okresie kolonialnym Hiszpania i Portugalia walczyły o kontrolę nad tym obszarem, a później spór przejęły ich dawne kolonie, Argentyna i Brazylia. Pierwszym Hiszpanem na terenach dzisiejszego Urugwaju był Juan Díaz de Solís, który eksplorował Río de la Plata. Jego śmierć z rąk Indian przygotowała grunt pod trwającą dwa stulecia walkę po zasiedleniu zachodniego brzegu Buenos Aires po drugiej stronie ujścia rzeki w 1580 roku; Urugwaj nie otrzymał stałych osad. Przez

pewien czas niektórzy jezuici podejmowali misje religijne i napotykali sprzeciw ze strony Charruas, zacieklego plemienia, które zajmowało obszar, który stał się Urugwajem. Rdzenna ludność nie została ujarzmiona i zamiast tego została zasadniczo wyeliminowana do 1800 r. W XVII wieku Hiszpanie nie założyli stałych osad. W tę próżnię weszli Portugalczycy. Będąc pod panowaniem hiszpańskim w latach 1580–1640, a formalnie niezależni dopiero w 1667 r., Portugalczycy chcieli nadrobić stracony czas, zwłaszcza w swojej największej kolonii w Brazylii. W 1688 roku Portugalczycy założyli kolonię zwaną odpowiednio Colonia na terenie dzisiejszego północnego Urugwaju. Swoje roszczenia oparli na traktacie z Tordesillas i bulli papieskiej z 1494 r., która dawała Portugalii roszczenia do Brazylii. Portugalczycy argumentowali, że terytorium to stanowi przedłużenie Brazylii, a konkretnie jej prowincję Rio Grande do Sol (obszar wokół São Paulo), która pod względem klimatu i topografii przypomina dzisiejszy Urugwaj. Hiszpanie sprzeciwili się, zakładając na wschodzie Montevideo, stolicę Urugwaju. W następnym stuleciu, gdy Hiszpania i Portugalia walczyły o terytorium między Río de la Plata a rzeką Urugwaj, które zaczęto nazywać Banda Oriental del Uruguay, na wschodnim wybrzeżu Urugwaju, kolonia była kilkakrotnie zdobywana i odzyskiwana. Kiedy w 1810 roku rozpoczęła się wojna o niepodległość, pochodzący z Urugwaju Artigas przejął kontrolę nad ruchem niepodległościowym hiszpańskich prowincji regionu Plata, takich jak Buenos Aires i Kordoba (serce współczesnej Argentyny). Dzięki swojej władzy był w stanie zaproponować system federalny wszystkich prowincji Plata, obejmujący autonomię Banda Oriental. W 1816 roku Portugalczycy, pozostający jeszcze w posiadaniu Brazylii, najechali kraj pod pretekstem próby przywrócenia porządku. Ludność Bandy, czyli prowincji Urugwaju, jak zaczęto nazywać prowincję, uzyskała niepodległość i przez cztery lata stawiała opór Portugalczykom, aż w końcu zostali pokonani. Do 1825 r. Portugalczycy wycofali się z Brazylii, a Urugwaj ponownie odzyskał niepodległość i przy pomocy Argentyny uzyskał ją po wojnie z Brazylią formalnie zakończonej traktatem z Montevideo w 1828 r. Stało się to rzeczywistością w 1830 r., kiedy powstała republika. Urugwajowi pomogło zamieszanie panujące w Brazylii w czasach mniejszości Don Pedro przed 1841 rokiem. Ponadto Brazylia walczyła o przewyższenie próby secesji Rio Grande do Sol. Po roku 1830 Argentyna pod rządami Juana Manuela de Rosasa, dyktatora Buenos Aires, stanowiła zagrożenie dla Urugwaju, który starał się zjednoczyć wszystkie prowincje Plata pod swoim przywództwem. Kraj zachował swoją integralność dzięki sukcesom militarnym i morskim Garibaldiiego pod San Antonio, a Cerro skutecznie zabezpieczył niepodległość Urugwaju, jak na ironię, przy pomocy Brazylii w latach czterdziestych XIX wieku. Od 1843 do 1851 sojusznicy Rosas blokowali Montevideo, ale do 1851 roku oblężenie dobiegło końca. Do tego czasu Argentyna i Brazylia zaakceptowały niezależne istnienie Urugwaju, o ile druga strona nie sprawowała nad nim kontroli. Urugwaj powstał w wyniku równowagi sił pomiędzy dwoma gigantami.

Usman Dan Fodio

(1754–1817) reformator Afryki Zachodniej

Usman Dan Fodio, znany również jako honorowy szejhu (szejk) Hausa, był zachodnioafrykańskim uczonym i reformatorem religijnym grupy etnicznej Fulani, który przewodził udanemu islamskiemu dżihadowi na początku XIX wieku w Hausaland, współczesnej północnej Nigerii. Dżihad doprowadził do powstania kalifatu Sokoto, najważniejszego XIX-wiecznego niezależnego państwa afrykańskiego, zarówno pod względem wielkości, jak i wpływu na historię lokalnego regionu. Usman Dan Fodio urodził się w 1754 r. w Maratta w stanie Gobir w Hausa, ale swoje młode lata spędził w mieście Degel. Jego

ojciec był uczonym członkiem zakonu Qadiriyya Sufi i zapewnił Usmanowi i jego bratu Abdulahimu najwyższe dostępne im wykształcenie islamskie. W tradycyjny islamski sposób podróżował po Hausaland i aż do saharyjskiego miasta Agadez, ucząc się pod okiem różnych nauczycieli. Mając około 20 lat, jeszcze podczas studiów, został wędrownym kaznodzieją i nauczycielem. W Degel szybko zyskał rzeszę oddanych uczniów, co zachęciło go do podróży do innych stanów Hausa, gdzie odnosił dalsze sukcesy w pozyskiwaniu studentów. Ośmielony on i jego zwolennicy zaczęli wzywać nominalnych muzułmańskich władców w Hausaland, aby zaakceptowali i praktykowali ortodoksyjny islam oraz usunęli nieislamskie zwyczaje i rytuały ze swoich dworów. Dan Fodio poszedł dalej i podał w wątpliwość opodatkowanie i zniewolenie swoich braci Fulani przez lokalnych władców, a także arbitralną konfiskatę majątku chłopskiego. Rosnąca liczba zwolenników shehu oraz podnoszone przez niego argumenty społeczne i polityczne stawiają go w sprzeczności z większością klasy rządzącej w Hausaland. W ten sposób był zmuszony uciekać z Degel, gdy sułtan Gobiru wysłał przeciwko niemu siły. W 1804 r. shehu i jego zwolennicy przegrupowali się. Został nazwany amirem al-mumineenem, czyli dowódcą wiernych i ogłosił wezwanie do kampanii dżihadu przeciwko Gobirowi. Wiele lat przed tym wezwaniem shehu miał serię wizji, w których wierzył, że prorok Mahomet i Abd al-Qadir al-Jilani, założyciel zakonu Qadiriyya, poinstruowali go, aby podniósł „Miecz Prawdy”, aby jego wyznawcy mogli bronić się przed coraz bardziej wrogimi władcami. Przepętiona przekonaniem i zapalem armia gorzej uzbrojonych uczonych Fulani, członków klanu i chłopów Hausa wyruszyła, by zniszczyć większą, lepiej wyposażoną armię sułtana Gobiru. Shehu nigdy nie dowodził armią ani nie walczył w bitwie; jego rola była czysto duchowa i konsultacyjna. Pozostawił kampanię wojskową swoim generałom, w tym swojemu bratu Abdullahi i synowi Muhammadu Bello. Siły shehu wygrały serię decydujących bitew i w ciągu czterech lat przejęły kontrolę nad prawie całym Hausalandem i dużą częścią sąsiedniego Bornu. Z tego połączenia ziem powstał kalifat Sokoto. W 1812 r. shehu podzielił rządy kalifatu Sokoto pomiędzy Abdullahiego i Muhammadu Bello, a on wycofał się do życia naukowego i duchowego. Kontynuował nauczanie i pisanie, ale trzymał się z daleka od kontaktów politycznych w kalifacie. Kluczowym elementem ruchu reformatorskiego Dana Fodio były jego pisma. Jest autorem ponad 100 prac zarówno w ojczystym języku Fulfulde, jak i po arabsku; niektóre z jego dzieł zostały później przetłumaczone na język hausa, ale oryginalnie nie zostały napisane w tym języku. Większość dzieł była prozą, ale znaczna część była wierszem. W jednym z jego wczesnych dzieł wyjaśniono, że każdy, kto wyznaje tę religię i wypełnia swoje obowiązki religijne, jest muzułmaninem i zasługuje na wszelkie prawa i wolności przysługujące braciom, łącznie z niewolnikami, którzy są muzułmanami. Nie była to wówczas tradycyjna praktyka w Hausaland, która pozwalała na zniewolenie muzułmanów z niższych klas. Niektóre z jego najważniejszych dzieł powstały podczas dżihadu, który ustalił podstawowe zasady prowadzenia wojny i zdefiniował, kto powinien być uważany za muzułmanina (niebędącego celem dżihadu) i tych, którzy nie są muzułmanami (cele dżihadu). Było to ważne, ponieważ wszyscy przywódcy, przeciwko którym skierowany był dżihad, byli przynajmniej nominalnie muzułmanami. Jednak Dan Fodio dał jasno do zrozumienia, że jeśli władcy zezwalają na praktyki niemuzułmańskie na swoich ziemiach lub odchodzą od ścisłej ortodoksji, są uzasadnionymi celami jego kampanii. Odniósł się w tym względzie do kontrowersyjnej dyskusji około trzy wieki wcześniej pomiędzy Askiją Muhammadem Touré, władcą imperium Songhai, a uczonym Muhammadem ibn Abd al-Karimem al-Maghilim, kiedy ten pierwszy rozszerzał swoje imperium na niektóre obszary posiadający nominalnych władców muzułmańskich, w tym Hausaland. Po zakończeniu dżihadu i ustanowieniu kalifatu Sokoto prace shehu wykazały umiar i większą tolerancję dla nieislamskich praktyk występujących w granicach

państwa. Usman Dan Fodio zmarł w stolicy Sokoto w kwietniu 1817 r., pozostawiając dziedzictwo w postaci 37 dzieci i setek wnuków, którzy przez pokolenia nadal odgrywali ważną rolę w politycznym, społecznym i religijnym krajobrazie Sokoto. Dotyczyło to także jego córki Asma'u, płodnej pisarki i ważnej kronikarki dżihadu i rozwoju Sokoto. Idee Usmana DanFodio dotyczące reformacji islamskiej w Afryce Zachodniej pozostawały wpływowe aż do końca XIX wieku, objawiając się ciągłym szerzeniem islamu i sporadycznymi wezwaniami do dżihadu.

Ustawa o rządzie Indii (1858)

Ustawa o rządzie Indii z 1858 r. była aktem brytyjskiego parlamentu, który zakończył istnienie i długą kadencję Brytyjskiej Kompanii Wschodnioindyjskiej w Indiach oraz przekazał jej władzę i aktywa bezpośrednio Koronie Brytyjskiej. W ten sposób zakończyła się rola, jaką pozostałych 1700 akcjonariuszy firmy odegrało, bezpośrednio lub pośrednio, w życiu 250 milionów Hindusów. To odwołanie firmy nastąpiło pomimo faktu, że statut Kompanii Wschodnioindyjskiej został odnowiony w 1853 roku. Impulsem do uchwalenia ustawy o rządzie Indii był bunt Indii (lub wojna o niepodległość, jak ją później nazywali Hindusi), które miało miejsce w 1857 roku i wstrząsnęło potęgą Brytyjczyków w Indiach. Brytyjska Kompania Wschodnioindyjska została założona w 1600 r. Początkowo dochodowa, począwszy od XVIII w., ponosiła duże straty i musiała być ratowana przez rząd brytyjski na mocy ustawy indyjskiej Williama Pitta z 1784 r. Poważne kłopoty finansowe Kompanii Wschodnioindyjskiej trwały nadal po buncie indyjskim, który doprowadził do remontu w 1858 r. Głównym postanowieniem ustawy przyjętej przez parlament było przeniesienie terytoriów Kompanii Wschodnioindyjskiej do Korony Brytyjskiej. Oznaczało to, że wszystkie traktaty i kontrakty zawarte przez firmę będą honorowane przez rząd brytyjski, łącznie z długiem w wysokości 98 milionów funtów, co stanowi jedną dziewiątą całego długu publicznego brytyjskiego rządu. Władza w Indiach została oddana w ręce sekretarza stanu ds. Indii, który pod administracją premiera mógł bezpośrednio zajmować się sprawami indyjskimi. Rząd brytyjski mianowałby także generalnego gubernatora podlegającego sekretarzowi stanu ds. Indii. Ustawa została wprowadzona przez premiera Lorda Palmerstona i uchwalona 18 lutego 1858 r. Ostatecznie weszła w życie 2 sierpnia 1858 r. i zapoczątkowała okres bezpośrednich rządów Indii, który trwał aż do uzyskania przez Indie i Pakistan niepodległości w sierpniu 1947 r.

uczni/Kamień z Rosetty

Podczas swojej wyprawy na podbój Egiptu w 1798 r. Napoleon zabrał ze sobą także 167 uczonych, czyli francuskich intelektualistów. Niektórzy bardzo chcieli przyłączyć się do wyprawy, innych trzeba było przekonać do przyłączenia się. Kilku uczonych podróżowało tym samym statkiem z Napoleonem, który nalegał, aby podczas kolacji uczestniczyli w debatach na wybrane przez niego osobiście tematy. W Egipcie uczeni byli zaangażowani w procedury rządowe, które przyniosły bezpośrednie korzyści francuskim siłom okupacyjnym i rdzennej ludności; zajmowali się ankietami i badaniami historycznymi oraz publikowali różnorodne materiały drukowane. Ta ostatnia miała szczególne zasługi, gdyż była to pierwsza publikacja dokonana w Egipcie na nowoczesnej prasie drukarskiej, którą przywiózł ze sobą Napoleon. Uczeni podróżowali także po całym Egipcie, od piramid po Luksor, aby badać i rejestrować florę, faunę, lokalne zwyczaje i geografię kraju. Dominique Vivant Denon był szczególnie entuzjastycznie nastawiony do rejestrowania i mierzenia starożytnych pomników. Badania te położyły

podwaliny pod dziedzinę egiptologii. Oprócz wielu innych artefaktów, z których wiele zostało skradzionych i wyciętych z pomników, uczeni zdobyli także Kamień z Rosetty, który z tym samym napisem w trzech językach stał się kluczem do rozszyfrowania starożytnych egipskich hieroglifów. Po powrocie do Francji w 1801 r. uczeni zaczęli publikować liczne wspomnienia, pamiętniki i naukowe relacje ze swoich podróży i odkryć. Wielotomowy opis de l'Égypte zawierał pełną historię Egiptu do czasów współczesnych, pełny spis miast, plemion, zwyczajów kulturowych, geografii, muzyki, astronomii i raportów technicznych. Francuscy technicy badali również wykonalność budowy Kanału Sueskiego. Chociaż na podstawie nieprawidłowej ankiety doszli do wniosku, że będzie to możliwe. Odkrycia te dały dalszy impuls do przyszłej budowy kanału łączącego Morze Śródziemne z Morzem Czerwonym. Publikacje te wywołały wśród Europejczyków pasję do wszystkiego, co egipskie. Egipt został dodany do trasy Grand Tour i w Egipcie rozwinął się główny przemysł turystyczny. Wyprawa i publikacje uczonych zwróciły także uwagę rządów europejskich na potencjalne znaczenie Egiptu i innych części regionu pod względem posiadłości cesarskich.

Ubico y Castañeda, Jorge

(1878–1946) prezydent Gwatemali

Prezydent Gwatemali od 1931 do 1944 roku, Jorge Ubico y Castañeda, był jedną z głównych postaci politycznych w Ameryce Środkowej, odziedziczył tradycję caudillo, czyli „siłacza”, od poprzedników, takich jak Manuel Estrada Cabrera. Jorge Ubico urodził się 10 listopada 1878 roku jako syn Arturo Ubico, zamożnego prawnika i aktywnego członka Partii Liberalnej Gwatemali. Istnieje tradycja, że jego nazwisko wzięło się od angielskiego imienia Wykam, a rodzina wywodziła się z Dorsetshire. Jorge Ubico kształcił się w Gwatemali, a następnie studiował w Stanach Zjednoczonych i Europie. W 1897 Ubico został mianowany podporucznikiem armii Gwatemali; został następnie mianowany podpułkownikiem, a w 1916 r. w wieku 28 lat został pułkownikiem. Zdobył już imponującą pozycję i reputację osoby wykorzeniającej bandytyzm i przemyt przez granicę gwatemalsko-meksykańską. W 1920 r. wrócił do Gwatemali, aby wziąć udział w zamachu stanu, który wyniósł do władzy generała José Orellanę. Orellana nagrodił Ubico, czyniąc go generałem dwa lata później. Jednak w 1923 roku Ubico zrezygnował z wojska, rozczarowany tym, co robił Orellana. Decydując się na karierę polityczną, Ubico pomógł założyć Polityczną Partię Postępu w 1926 roku. Jako liberał prowadził kampanię na rzecz poprawy losu biednych ludzi w Gwatemali. Pracował w różnych częściach Gwatemali, został szefem sztabu sił zbrojnych, a następnie ministrem wojny, a następnie 14 lutego 1931 roku został prezydentem na sześcioletnią kadencję. Jego wybór nie budził sprzeciwu i był jednomyślny. Ówczesna konstytucja Gwatemali zawierała klauzulę zabraniającą reelekcji, co normalnie oznaczałoby, że musiałby on ustąpić w 1936 r. Jednakże konstytucja została zmieniona i Ubico sprawował urząd do 4 lipca 1944 r. Zasadniczo był dyktatorem kraju, sprawującym władzę nad autorytarnym reżimem. Polityczni sojusznicy Ubico stali się znani jako „Ubiquatas” i szybko przejęli władzę w kraju. Aby zwiększyć dochody zagraniczne Gwatemali, Ubico skoncentrowało się na produkcji kawy, ale ogólnoświatowy Wielki Kryzys spowodował poważne problemy finansowe. Pomimo tego Ubico było w stanie masowo rozbudować sieć dróg w całym kraju oraz poprawić infrastrukturę zdrowotną i edukacyjną. Wydał także dekrety znoszące niewolnictwo za długi i wprowadził surowe przepisy dotyczące włóczęgostwa, na mocy których wszyscy Gwatemalczyki otrzymali dowody tożsamości w celu egzekwowania zatrudnienia. Wielu było zmuszonych do pracy na plantacjach bananów za bardzo niskie zarobki, a fakt,

że mogli wyjechać, nie oznaczał, że mogli znaleźć inną pracę. W miarę jak depresja zmniejszyła dochody Gwatemali, Ubico stał się bardziej proamerykański. Pod jego prezydenturą firma United Fruit Company stała się główną siłą gospodarczą w kraju, dominując wiele sektorów gospodarki, nie tylko uprawę i zbiór bananów. Obsługiwała system telegraficzny, jedyną kolej w kraju, własne generatory prądu i port Puerto Barrios na wybrzeżu Atlantyku. Przez cały okres, gdy Ubico rządził Gwatemalą, z determinacją dbał o to, aby jego rząd nie uległ korupcji, i podobno przeglądał księgi rachunkowe departamentów rządowych w całym kraju. Poinformował też, że każdy, kto zostanie uznany za winnego korupcji, zostanie natychmiast ukarany. Jego ojciec obiecał, że go zastrzeli, jeśli Ubico sam kiedykolwiek będzie zamieszany w korupcję. Jednakże, krytycy wskazywali, że nie musiał brać udziału w łapówkarstwie. Jego pensja jako prezydenta wynosiła 120 000 dolarów amerykańskich rocznie – w tamtym czasie prezydent USA otrzymywał 75 000 dolarów rocznie. Kongres Gwatemali również spotkał się kiedyś i przyznał mu kwotę 160 000 dolarów ex gratia za usługi dla kraju. Ubico zapewnił także silną cenzurę prasy w kraju. Prywatnie interesował się radiem i radiofonią, regularnie wygłaszając przemówienia w radiu. Silny sojusznik Stanów Zjednoczonych, Ubico był zdecydowanym antykomunistą. Podczas II wojny światowej Ubico był gorącym zwolennikiem aliantów i nieufny wobec dużej mniejszości niemieckiej w kraju. Gwatemala ostatecznie wypowiedziała wojnę Niemcom 9 grudnia 1941 r. Po 1939 r. jego reżim stał się bardziej niepopularny, a prezydent zareagował ostro, paranoicznie obawiając się swoich przeciwników politycznych. Strajk generalny w czerwcu 1944 r. doprowadził do jego rezygnacji. 4 lipca zastąpił go generał Jorge Ponce Vaides, a wojskowy zamach stanu, który miał miejsce 20 października 1944 r., zmiotł cały jego reżim. Uciekł do Stanów Zjednoczonych i zmarł 14 czerwca 1946 w Nowym Orleanie w Luizjanie.

United Auto Workers Union

Oficjalnie United Auto Workers Union (UAW) nosi nazwę United Automobile, Aerospace & Agricultural Implement Workers of America International Union. Jest to jeden z największych związków zawodowych w Ameryce Północnej, liczący 950 mieszkańców w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie i Portoryko oraz 700 000 członków. Została założona w Detroit w stanie Michigan w maju 1935 roku jako związek zawodowy Amerykańskiej Federacji Pracy (AFL). W 1935 roku Amerykańska Federacja Pracy, zorientowana na rzemiosło, uległa wieloletnim żądaniom, aby była bardziej agresywna w organizowaniu się przez przemysł, a nie handel. Klub związków przemysłowych pod przewodnictwem Johna L. Lewisa z United Mine Workers utworzył Komitet Organizacji Przemysłowych (CIO). W ciągu roku AFL zawiesiła związki CIO, co doprowadziło do utworzenia Kongresu Organizacji Przemysłowych. UAW był jednym z pierwszych, którzy zorganizowali czarnych robotników. Czarno-biali członkowie UAW zorganizowali strajk okupacyjny Flint, który rozpoczął się 30 grudnia 1936 r., a zakończył w lutym 1937 r., po tym jak gubernator Michigan Frank Murphy pośredniczył i zdobył uznanie UAW przez GM. W marcu pracownicy Chryslera usiedli i zdobyli uznanie UAW. Następną do zorganizowania była firma Ford Motor Company, gdzie Henry Ford przyrzekł, że UAW zorganizuje swoich pracowników po jego trupie. Harry Bennett dostał zadanie odparcia związku. Założył Dział Serwisu Forda, którego zadaniem było zapewnienie bezpieczeństwa wewnętrznego, szpiegostwo i zastraszanie organizatorów i sympatyków związkowych. UAW walczył z Bennettem i Fordem do 1941 roku, kiedy Ford ostatecznie zgodził się na układy zbiorowe z UAW. W grudniu 1941 roku, po Pearl Harbor, zarząd UAW uchwalił zobowiązanie do ogłoszenia strajku, a członkowie później to przyrzeczenie potwierdzili. Po prawie dziesięciu latach konfliktów politycznych między konserwatystami i postępowcami w UAW

prezydentem został socjaldemokrata Walter Reuther, który piastował tę funkcję przez prawie 25 lat. Jego prezydentura zbiegła się z szczytowymi latami amerykańskiego unionizmu. Walter Reuther przewodził UAW w ramach sojuszu liberalno-demokratycznego, który przyniósł znaczną poprawę milionom Amerykanów, wypełniając obietnicę Stanów Zjednoczonych. Reuther starał się uczynić pracę równą zarządzaniu i rządowi. Walczył o to, aby pracownicy UAW mieli wpływ na warunki pracy. Reuther uczynił także UAW organizacją biurokratycznie efektywną. Zrzekł się niezależności politycznej i stał się zagorzałym zwolennikiem Lyndona B. Johnsona i spraw liberalnych. Jego marzenia spełniły się, gdy Demokraci podzielili się nad wojną w Wietnamie i sprawami wewnętrznymi i okazał się niezdolny do wypełnienia obietnic Wielkiego Społeczeństwa. Po śmierci Reuthera w 1970 r. UAW miał kilku prezydentów, z których żaden nie dorównywał jego sukcesom ani stażowi pracy. Byli wśród nich Leonard Woodcock, Douglas Fraser, Owen Bieber, Stephen Yokich i Ron Gettelfinger.

United Fruit

United Fruit była jedną z największych międzynarodowych firm na początku XX wieku. W 1954 r. lobbował rząd USA na rzecz obalenia wybranego rządu Gwatemali. Założona w 1898 roku w wyniku połączenia Boston Fruit Company i Tropical Trading and Transport Company, firma United Fruit zdominowała wszystkie aspekty handlu bananami od Ameryki Łacińskiej po Stany Zjednoczone. Dzięki tej kontroli firma mogła dyktować rządowi Ameryki Łacińskiej warunki dotyczące podatków i zakupu gruntów. Zaczęło się to kończyć po II wojnie światowej. Wraz z końcem wojny robotnicy zjednoczyli się, a kraje chciały większej kontroli nad swoimi zasobami. Najostrzejszą reakcją na tę tendencję był zamach stanu, który pozbawił mandatu demokratycznie wybrany rząd Gwatemali. Udział United Fruit w rynku bananów spadł z 80 procent w 1950 r. do 34 procent w 1973 r. Kiedy w 1898 r. założono United Fruit, obie firmy, które się połączyły, wniosły do fuzji wzajemnie korzystne zasoby. Firma Boston Fruit Company kontrolowała sprzedaż bananów na północno-wschodnim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych, posiadała flotę statków parowych i była właścicielem gruntów na Karaibach. Firma Tropical Trading and Transport Company była właścicielem gruntów w Ameryce Południowej i Środkowej, posiadała tam linię kolejową i kontrolowała większość sprzedaży bananów na południowo-wschodnim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych. Nowo utworzona spółka sprawowała kontrolę nad bananami od momentu uprawy do sprzedaży. Firma wykorzystywała łapówki i groźby interwencji rządu USA w krajach Ameryki Łacińskiej. Firma kupiła także konkurencyjne firmy, aby zwiększyć swoją kontrolę nad branżą, a na początku XX wieku United Fruit kontrolowało co najmniej 8 procent całego importu bananów w Stanach Zjednoczonych. Wraz z końcem II wojny światowej United Fruit zaczęło mieć problemy. Jednym z nich była Gwatemala. Pierwszy lewicowy rząd został wybrany przez społeczeństwo w 1951 r. Rząd pod przewodnictwem Jacobo Arbenza Guzmána chciał stworzyć szerszą bazę gospodarki, która obejmowała reformę rolną. United Fruit i rząd USA twierdziły, że Arbenz był komunistą. W 1953 roku firma wsparła zamach stanu dokonany przez niewielką część armii Gwatemali, który rządowi udało się stłumić. Następnie w 1954 roku w sprawę zaangażowała się Centralna Agencja Wywiadowcza (CIA). Obawiając się rozprzestrzeniania się komunizmu, strachu podzielanego przez United Fruit, CIA poparła zamach stanu przeciwko rządowi, co się udało. Arbenz zrezygnował ze stanowiska, a Gwatemala powróciła do rządów prawicowego dyktatora. Zamach stanu nie przyniósł efektu, na jaki liczyła firma United Fruit. Prezydent Dwight Eisenhower spotkał się z krytyką ze strony innych krajów w związku z zaangażowaniem CIA w zamach stanu. Następnie Departament Sprawiedliwości Stanów Zjednoczonych pozwał firmę United Fruit na podstawie ustaw Sherman Anti-Trust i Wilson Act z

powodu jej monopolu na rynku bananów. Ostatecznie przedsiębiorstwo zostało zmuszone do zbycia części swojej działalności w zakresie bananów i otrzymało zakaz kupowania jakichkolwiek innych przedsiębiorstw zajmujących się produkcją bananów. Po zamachu stanu United Fruit okazało się, że inne kraje Ameryki Łacińskiej odniosły się do niego wrogo. Władze lokalne wspierają teraz prawa pracowników, co zwiększyło koszty ponoszone przez firmę United Fruit w związku z uprawą i zbiorem bananów. Próbując poprawić swoją pozycję, United Fruit zaczęło wyprzedawać ziemię i kupować więcej bananów od lokalnych producentów. Firma w dalszym ciągu odchodziła od kontrolowania całego procesu wprowadzania bananów na rynek i stawiała na dywersyfikację swojej działalności.

urbanizacja

Termin urbanizacja jest powszechnie nadużywany. Często i błędnie urbanizację rozumie się jako rozwój miast. Jednakże urbanizacja, jeśli jest właściwie używana, odnosi się do zwiększonego stopnia rozwoju obszarów miejskich w obrębie regionu lub narodu, to znaczy określonego obszaru geograficznego, podczas gdy rozwój miast, używany we właściwej formie, odnosi się do tempa, w jakim miasto obszar lub liczba ludności miejskiej wzrasta w danym przedziale czasowym w stosunku do jej wielkości na początku tego okresu. Co więcej, tym, co odróżnia urbanizację od rozwoju miast, jest to, że urbanizacja ma dwie wyraźne cechy miejskie. Pierwszą cechą jest to, że urbanizację można wykorzystać do opisanego odsetka całkowitego obszaru lub całkowitej populacji w sytuacjach miejskich, takich jak miasta. Po drugie, termin ten odnosi się do zwiększonej części miast w danym przedziale czasowym w stosunku do ich wielkości na początku określonej ery chronologicznej. Niezależnie od położenia geograficznego, wpływ i skutki urbanizacji mogą być niezwykle uciążliwe. Na przykład w Wielkiej Brytanii, chociaż szybki rozwój miast i urbanizacja rozpoczęły się pod koniec XIX wieku i trwały do XX wieku, ich skutki były nadal odczuwalne w XX wieku. Aby zilustrować tę kwestię, jeszcze w 1945 r. w dużych częściach brytyjskich miast znajdowały się mieszkania o niskiej jakości, w których mieszkała ludność pracująca, często w ciasnych warunkach i z niewielkimi udogodnieniami. Co więcej, urbanizacja może zaostrzyć problemy takie jak brud, choroby i deprawacja społeczna, a skutki urbanizacji były takie, że już w 1842 r. brytyjski parlament debatował nad zarządzaniem ze względu na już dostrzegane zagrożenie dla rozwoju gospodarczego kraju. W rezultacie Brytyjczycy rozpoczęli proces dbania o zdrowie publiczne i nowe, prywatne mieszkania, aby poprawić warunki życia. Co ważne, około 1900 roku system ten nie tylko obejmował oczyszczanie slumsów, ale rozszerzył się do tego stopnia, że objął także uporządkowanie formy urbanistycznej, co w Wielkiej Brytanii stało się znane jako „planowanie urbanistyczne”. Jednym z największych wpływów na rosnący stopień rozwoju urbanistycznego w danym miejscu jest industrializacja, która w pewnym stopniu dotknęła wszystkie kontynenty świata. Proces zmian społecznych i gospodarczych, który prowadzi społeczeństwo do przejścia od charakteru w dużej mierze rolniczego do przemysłowego, rozpoczął się w XVIII wieku w Anglii i był ściśle powiązany z rozwojem nowych technologii i praktyk biznesowych, w szczególności z zastosowaniem maszyn o napędzie silnikowym w jednostkach fabrycznych. Choć nie ma potrzeby szczegółowego opisywania historii i ewolucji industrializacji, należy podkreślić, że doprowadziła ona do wielu zasadniczych zmian w obrębie społeczeństw, m.in.:

- Wzrost liczby wyrobów przemysłowych.
- Spadek znaczenia sektora rolno-przemysłowego.

- Wzrost dochodów (na mieszkańca).
- Zwiększone tempo rozwoju miast.
- Wzrost liczebności populacji w wyniku zmieniających się wskaźników urodzeń i zgonów.
- Zmiany w strukturach społecznych i erozja przedindustrialnych hierarchii społecznych.
- Wzrost wpływów miast na ich zaplecze, czyli teren graniczący z osadą miejską.
- Pojawienie się nowych stylów życia i postaw, które mogą uwidocznić się poprzez wpływ na kompozycję systemu politycznego. W rezultacie w wielu krajach doszło do przekształcenia systemów politycznych rozwoju miast.
- Degradacja środowiska w miastach i wokół nich, np. w głębi lądu. Może to oznaczać zniszczenie flory i śmierć zwierząt, takich jak ryby lub stworzenia leśne, z powodu zwiększonego poziomu zanieczyszczeń wody lub powietrza oraz oczyszczanie siedlisk zwierząt w celu zapewnienia nowych terenów pod budownictwo miejskie w ramach procesu urbanizacji.
- Wyraźny poziom wzrostu istniejących wcześniej problemów miejskich, takich jak choroby przenoszone przez wodę.
- Tworzenie często dużych dzielnic o niskiej jakości, przeludnionych mieszkaniach w pobliżu źródeł zatrudnienia. Niezależnie od położenia geograficznego, głównym skutkiem urbanizacji jest obniżenie jakości środowiska. Nawet nowe budynki mieszkalne mogą ulec degradacji środowiska, co z czasem może doprowadzić do powstania slumsów.

Jeśli chodzi o skutki urbanizacji, błędem byłoby zakładać, że chociaż lata XX wieku były okresem znacznego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego, skutki urbanizacji były mniejsze niż w poprzednich okresach historycznych. Rzeczywiście, pomimo faktycznego czasu, w którym pojawiają się problemy miejskie, ich charakter może nadal być potężny i może mieć ogromne konsekwencje nie tylko dla jakości środowiska, ale także jakości życia ludzi. Tam, gdzie problemy dotyczą dużej liczby ludzi w całym regionie lub kraju, zwiększa się potencjał niepokojów społecznych, w związku z czym osoby sprawujące władzę mogą być zmuszone zareagować na zagrożenie, zmieniając charakter systemu politycznego kraju. Jednakże ważne jest również, aby zrozumieć, że trudności miejskie wynikające z rozwoju miast, zwłaszcza szybkiego rozwoju obszarów miejskich, mogą również wpływać na wartości gospodarcze, społeczne i kulturowe narodu, co można wyrazić na wiele różnych sposobów. Przykładowo zmieniający się charakter społeczeństwa w wyniku urbanizacji może skutkować zarówno zmianą wyglądu, jak i morfologii miejskiej istniejących miast. Co więcej, może to również prowadzić do zalewania istniejących struktur administracyjnych wykorzystywanych do ochrony środowiska miejskiego, na co wskazują problemy takie jak ubóstwo, złe warunki sanitarne, brud, choroby i przeludnienie. W konsekwencji tych i innych problemów rządy, zarówno na poziomie lokalnym, jak i krajowym, mogą być zmuszone do szybkiego ustanowienia nowych sposobów radzenia sobie z problemami miejskimi, aby pomóc w poprawie jakości życia społeczeństwa. Efekty te były również źródłem badań akademickich, a ich badania doprowadziły do powstania wielu szkół miejskich, takich jak Chicago School of Urban Sociology w latach trzydziestych XX wieku. Z czasem jednak poszerzenie polityki rządów może zacząć obejmować szersze środki społeczne i środowiskowe, w tym ochronę

terenów otaczających osiedla miejskie, tworzenie parków narodowych i tworzenie sztywnych systemów regulacji dotyczących nowego rozwoju obszarów miejskich, tak aby że nie tylko można chronić lokalną ekologię, ale także mieszkańcy miast mogą cieszyć się czystym, zdrowym i bezpiecznym środowiskiem życia, co kiedyś było przywilejem jedynie bogatych mieszkańców miast. Społeczeństwo globalne zasadniczo się zmieniło od czasu wzrostu industrializacji, co zostało zauważone wcześniej po raz pierwszy miało miejsce w Wielkiej Brytanii. Jedną z takich zmian jest zmiana wzorców urbanizacji do tego stopnia, że wiele społeczeństw przemysłowych na świecie to także społeczeństwa w przeważającej mierze miejskie. Urbanizacja stanowi zatem główną globalną zmianę kulturową wynikającą z rozwoju przemysłu wytwórczego w Europie. Ten proces rozwoju obszarów miejskich był w wielu miejscach napędzany innymi zmianami, takimi jak rozwój technologii transportowych, które pomogły zwiększyć odległość między domem a miejscem pracy, a tym samym doprowadziły do znacznego wzrostu skali urbanizacji na całym świecie. Rozwój środków transportu, takich jak tramwaj, pociąg i samochód, od początku XX wieku zrywa tradycyjne relacje istniejące między przestrzenią miejską a czasem, w miarę jak ludzie z biegiem czasu coraz częściej mogli dojeżdżać z jednej dzielnicy miejskiej do drugiej. Ponadto polityka rządu dotycząca obniżek cen biletów na systemy transportu publicznego w kontekście metropolitalnym umożliwiła osobom o mniejszych środkach finansowych nadal swobodę życia i pracy w miejscach często znacznie oddalonych od siebie. Jednakże w miarę jak transport publiczny stał się szerzej dostępny dla wszystkich klas społecznych, w konsekwencji zwiększył się rozrost osiedli, a co za tym idzie, wpływ lokalnego miejsca na otaczające go środowisko.

Uganda (1950 – obecnie)

Obszar znany dziś jako Uganda był częścią statutu Brytyjskiej Kompanii Wschodnioafrykańskiej w 1888 r., a w 1894 r. był rządzony jako protektorat. W miarę dodawania kolejnych terytoriów do roszczeń brytyjskich, granice dzisiejszej Ugandy ukształtowały się w 1914 r. Rządził jako brytyjski protektorat do czasu uzyskania autonomii w 1962 r. Apollo Milton Obote był premierem Ugandy od 1962 do 1966 i prezydentem od 1966 do 1971 i ponownie od 1980 do 1985. Chociaż dorosłe życie rozpoczął jako nauczyciel, najbardziej znany jest z poprowadzenia Ugandy do niepodległości 9 października 1962 r. w drodze stosunkowo pokojowej rewolucji. Przed uzyskaniem niepodległości Obote zasiadał w Radzie Legislacyjnej Ugandy, począwszy od 1957 r., a w 1960 r. założył Kongres Ludowy Ugandy. Obote utworzył koalicję polityczną ze swoim rywalem, Sir Edwardem Mutesą, królem Bugandy, w ramach przygotowań do pokojowego przekazania władzy kolonialnej pod rządy rdzennej czarnej Afryki. Obote wykorzystał pozycję swojego konkurencyjnego przywódcy politycznego, aby zyskać przychylność polityczną w regionie Bugandy. Było to praktyczne posunięcie polityczne, że Mutesa został prezydentem, a Obote został premierem. Jako premier Obote sprawował w rękach formalną władzę państwową. Jego nominalnie socjalistyczne rządy po uzyskaniu niepodległości sprawiły, że stał się niepopularny w państwach zachodnich, zwłaszcza w Wielkiej Brytanii. O ile w kraju panował spokój i stabilność gospodarcza, o tyle okres bezpośrednio po uzyskaniu przez Ugandę niepodległości był trudnym okresem zarówno dla prezydentury Mutesy, jak i premiera Obote'a. W momencie uzyskania niepodległości Uganda była jedynym pokojowym krajem w regionie i stała się bezpieczną przystanią dla uchodźców z Zairu, Sudanu i Rwandy. To ogromnie nadszarpnęło ograniczone zasoby i gospodarkę Ugandy. Okres ten dał także do zrozumienia, że Obote nie zamierza dzielić się władzą z prezydentem koalicji Mutesą. To sprawiło, że konfrontacja była nieunikniona. Powodem konfrontacji był akt oskarżenia Obote'a w związku ze spiskiem dotyczącym przemytu złota z Idim Aminem, ówczesnym

zastępcą ugandyjskich sił zbrojnych. Zamiast zastosować się do dochodzeń prezydenta Mutesy, Obote na mocy swego urzędu premiera zawiesił konstytucję Ugandy, znosząc rolę przywódców pięciu królestw plemiennych Ugandy, odbierając władzę Mutesie i przyznając sobie nieograniczone uprawnienia nadzwyczajne. Skorumpowany ugandyjski wymiar sprawiedliwości oczyścił Obote'a ze wszystkich zarzutów przemytu złota. Jednak incydent ten skłonił Obote i jego zwolenników do zorganizowania zamachu stanu na Mutesę w 1966 r. Następnie 2 marca sam mianował się prezydentem. Pierwszym działaniem Obote jako prezydenta było naklonienie jego prokuratora generalnego, Godfrey'a Binaisy, do przepisania konstytucji Ugandy, przekazać wszystkie uprawnienia prezydenturze Obote i znacjonalizować wszystkie zagraniczne aktywa. Pierwsza prezydentura Obote nie trwała długo. W 1971 r. Obote został usunięty przez swojego szefa armii Idi Amina, który niecałe 10 lat wcześniej pomagał mu w obaleniu Mutesy. Obote uciekł do Tanzanii z wieloma swoimi zwolennikami. Po dziewięciu latach na wygnaniu Obote zebrał ugandyjskich wygnańców w Tanzanii i w 1979 r. obalił Amina. Próbuąc w końcu zyskać poparcie Zachodu dla swojej drugiej prezydentury, Obote nakazał, aby Ugandą rządziła komisja prezydencka przed planowanymi demokratycznymi wyborami w 1980 r. Chociaż Obote wygrał wybory w 1980 r., jego druga władza naznaczona była wojną domową, co jeszcze bardziej oddalało go od aprobaty Zachodu. Wierząc, że wybory w 1980 r. zostały sfałszowane, partie opozycyjne zorganizowały bunt partyzancki pod dowództwem Narodowej Armii Oporu Yoweri Museveni. Obote został obalony w lipcu 1985 r. ponownie przez swojego dowódcę armii Bazilio Okello i generała Tito Okello w wojskowym zamachu stanu. Tym razem Obote uciekł do Zambii. Obote pozostał w Afryce Południowej aż do swojej śmierci 10 października 2005 roku z powodu niewydolności nerek w szpitalu w Johannesburgu w Republice Południowej Afryki. Idi Amin jest prawdopodobnie najbardziej znany z obalenia swojego poprzednika, Apolla Miliona Obote i ustanowienia reżimu totalitarnego, który zdewastował Ugandę zarówno politycznie, jak i gospodarczo. Dojście Amina do władzy rozpoczęło się w styczniu 1971 r., kiedy prezydent Obote udał się na spotkania szefów rządów Wspólnoty Narodów w Singapurze. Podejrzewając kłopoty, Obote opuścił swój sztab z rozkazem aresztowania Amina i jego zwolenników po jego odejściu. Rankiem 25 stycznia 1971 roku siły lojalne wobec Amina zaatakowały strategiczne cele wojskowe w Kampali i na lotnisko w Entebbe. Pierwsze pociski wystrzelone na lotnisko Entebbe zabiły dwóch księży rzymskokatolickich, wywołując falę przemocy w całym kraju. Pomimo początkowej dezorganizacji po stronie Amina i jego żołnierzy udało się przeprowadzić masowe egzekucje żołnierzy i zwolenników Obote. Obote wybrał wygnanie w Tanzanii.

Dyktatura wojskowa

Po objęciu władzy Amin odrzucił miękką socjalistyczną politykę zagraniczną Obote, co doprowadziło do uznania Ugandy przez Izrael, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone. Jednak wiele narodów i organizacji afrykańskich, w tym Organizacja Jedności Afrykańskiej, odmówiło uznania Amina i jego rządu wojskowego. Niemniej jednak Amin przyjął etykietę „totalitarny” i przemianował siedzibę rządu na Dom Dowództwa, powołując później doradczą radę obrony złożoną z dowódców wojskowych. Próbuąc objąć Ugandę swoją dyktaturą wojskową, rozszerzył rządy wojskowe na członków swojego gabinetu, którym, jeśli nie zostali wybrani z wojska, pouczono ich, że zostaną poddani dyscyplinie wojskowej. Dowódcy armii, za błogosławieństwem Amina, zachowywali się jak watażkowie, reprezentując ramię przymusu rządu. Polityka zagraniczna została ponownie zrewidowana w 1972 r., tak aby kraj mógł uzyskać pomoc finansową i wsparcie techniczne od Libii. Czyniąc to, Amin wydalif

wszystkich pozostałych izraelskich doradców i stał się antyizraelski zgodnie z polityką libijską. Amin udał się w poszukiwaniu pomocy zagranicznej w postaci pomocy pieniężnej z Arabii Saudyjskiej. W ten sposób Amin na nowo odkrył wcześniej zaniedbane islamskie dziedzictwo Ugandy. Próbuąc odzyskać zyski od utraconego zachodniego doradcy zagranicznego, Amin wypędził mniejszość azjatycką w Ugandzie i przejął jej majątek. Jednak środki te okazały się katastrofalne dla i tak już upadającej gospodarki Ugandy, napędzanej uprawami eksportowymi. Jednak pieniądze ze sprzedaży płodów rolnych na eksport były ponownie przeznaczane na zakup towarów importowanych dla wojska. W rezultacie rolnicy wiejscy zajęli się przemysłem z sąsiednich krajów. Stało się to obsesją Amina pod koniec jego rządów. Następnie wyznaczył swojego doradcę ds. najemników, obywatela brytyjskiego Boba Astlesa, aby podjął wszelkie niezbędne kroki w celu rozwiązania problemu. Koniec rządów Amina napotkał także inny problem – kontratak byłego przywódcy Ugandy Obote. Amin obawiał się tego nie bez powodu. Krótco po tym, jak Amin wypędził mniejszość azjatycką w 1972 r., Obote podjął próbę ataku na południowe części Ugandy. Chociaż atak został przeprowadzony przez niewielki kontyngent składający się zaledwie z 27 wojskowych ciężarówek, jego ambicją było zdobycie strategicznego punktu wojskowego Masaka w pobliżu granicy. Oddziały Obote'a postanowiły osiedlić się i poczekać na powszechne powstanie przeciwko Aminowi, do którego jednak nie doszło. Obote podjął także próbę zajęcia lotniska Entebbe, rzekomo porywając samolot East African Airways lecący z Tanzanii. Próba nie przyniosła większego skutku, gdy pilot przebił opony w samolocie pasażerskim, a lot pozostał w Tanzanii. Amin jest znany na całym świecie z kryzysu związanego z zakładnikami na lotnisku Entebbe w czerwcu 1976 r., kiedy to Amin zaferował palestyńskim porywaczom samolotu Air France z Tel Awiwu chronioną bazę, z której mogli formułować swoje żądania w zamian za uwolnienie izraelskich zakładników. Dramatyczne uratowanie zakładników przez izraelskich komandosów było poważnym ciosem dla Amina. Rządy Amina naznaczone są także licznymi zaginięciami księży i duchownych w latach 70. Punktem kulminacyjnym tej sprawy był formalny protest przeciwko terroryzmowi wojskowemu i działalności szwadronów śmierci w 1977 r. zorganizowany przez ministrów Kościoła Ugandy pod przewodnictwem arcybiskupa Jananiego Luwuma. W odpowiedzi na jawny program Luwuma skierowany przeciwko brutalnej polityce wewnętrznej Amina wydaje się, że Amin zlecił zamordowanie Luwuma. Chociaż ciało Luwuma odnaleziono po niezdarnie spreparowanym „wypadku samochodowym”, późniejsze dochodzenia wykazały, że Luwuma zastrzelił sam Amin. To ostatnie z długiego szeregu okrucieństw spotkało się z międzynarodowym potępieniem, ale poza ciągłym bojkotem handlowym zainicjowanym przez Stany Zjednoczone w lipcu 1978 r., słownemu potępieniu nie towarzyszyło przez działanie. Amin stwierdził następnie, że prezydent Tanzanii Julius Nyerere – jego odwieczny wróg, częściowo ze względu na akceptację Obote przez Nyerere po zamachu stanu – był przyczyną jego problemów. Amin oskarżył Nyerere o prowadzenie wojny z Ugandą. Amin najechał terytorium Tanzanii i formalnie zaanektował odcinek przez granicę rzeki Kagera 1 listopada 1978 r. Ogłaszając formalny stan wojny przeciwko Ugandzie, Nyerere zmobilizował rezerwy swojej armii obywatelskiej i przeprowadził kontratak, do którego dołączyli ugandyjscy wygnańcy zjednoczeni jako Armia Wyzwolenia Narodowego Ugandy (UNLA). Armia ugandyjska stale się wycofywała. Libijski przywódca Muammar Kaddafi wysłał 3000 żołnierzy, aby pomóc mużulmaninowi Aminowi, ale Libijczycy wkrótce znaleźli się na linii frontu. Wojska tanzańskie i UNLA zajęły Kampalę w kwietniu 1979 r., z pomocą Obote, a Amin uciekł drogą powietrzną, najpierw do Libii, a później na stałe wygnanie w Jiddah w Arabii Saudyjskiej, gdzie zmarł 16 sierpnia 2003 r. po zapadnięciu w śpiączkę ponad miesiąc.

Ukraina

Od 1991 roku Ukraina jest niepodległym państwem, którego suwerenność uznają obecnie wszystkie kraje świata. Ukraina jest jednym z największych państw europejskich (603 700 km²). Ukraina ma wspólne granice z siedmioma krajami (Polską, Słowacją, Węgrami, Rumunią, Mołdawią, Rosją i Białorusią), a na jej południowej granicy znajdują się Morze Czarne i Azowskie. Ukraina składa się z 24 obwodów i Krymskiej Republiki Autonomicznej. Stolicą Ukrainy jest Kijów. Ogólnoukraiński spis ludności przeprowadzony w 2001 roku wykazał, że całkowita liczba mieszkańców wyniosła 48 416 000. Większość to mieszkańcy miast, a 32 proc. mieszka na wsi. We współczesnej Ukrainie reprezentowanych jest ponad 100 grup etnicznych i narodowości. Są wśród nich Ukraińcy, Rosjanie, Białorusini, Mołdawianie, Tatarzy krymscy i Bułgarzy. Większość ludności Ukrainy należy do Kościoła prawosławnego. Dążenie do niepodległości narodowej i państwowej było kluczową kwestią na Ukrainie w XX wieku. To dążenie, częściowo zrealizowane w trudnych dniach 1917–20, pozostawała silną motywacją polityczną dla Ukraińców mieszkających na całym świecie. Demokracja, jaką przyniosła pierestrojka Michaiła Gorbaczowa, zainspirowała mniejszości etniczne w Związku Radzieckim do aktywizacji ruchów narodowyzwolenczych. Rewizja historycznej przeszłości narodu ukraińskiego, promowana przez przedstawicieli Ukraińskiej Grupy Helsińskiej działały na rzecz praw człowieka; wzrost tożsamości narodowej wspierany i rozwijany przez artystów, poetów, pisarzy i naukowców; a ruch ludowy znany jako „spotkanie z demokracją” stworzył niezbędne tło dla działań historycznych. 16 lipca 1990 r. Rada Najwyższa (parlament) Ukrainy, jako pierwsza wśród republik byłego Związku Radzieckiego, przyjęła deklarację suwerenności państwowej Ukrainy. Kolejnym krokiem był zamach stanu, który miał miejsce w Związku Radzieckim w dniach 19–21 sierpnia 1994 r., a którego efektem było ogłoszenie przez Radę Najwyższą Ukrainy Aktu Niepodległości Państwowej Ukrainy. Niedługo potem odbyły się pierwsze wybory na prezydenta niepodległej Ukrainy (Leonid Krawczuk zwyciężył i był prezydentem w latach 1991–1994), połączone z ogólnoukraińskim referendum w sprawie poparcia niepodległości Ukrainy. Od tego czasu podjęto szereg działań mających na celu organizację organów i instytucji niezbędnych dla niepodległej Ukrainy. Niektóre ustawy były kompromisami z Federacją Rosyjską; ze względu na głęboką integrację gospodarczą obu krajów, trudno było je od razu rozdzielić. Tematyka dotyczyła granicy państwowej między Ukrainą a Rosją na Morzu Azowskim; obecność rosyjskiej marynarki wojennej w Sewastopolu na Krymie i status tego miasta; oraz problem granicy z Rumunią wokół wyspy Zmeinyi. Niektóre inne nadal pozostają tylko częściowo rozwiązane. W dniach 7–8 grudnia 1991 r. prezydenci Rosji, Ukrainy i Białorusi podpisali dokument potępiający traktat związkowy z 1922 r., na mocy którego zorganizowany został Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Zamiast tego podpisano traktat ustanawiający Wspólnotę Niepodległych Państw. Od tego czasu Ukraina ma swobodę prowadzenia polityki wewnętrznej. W latach 1991–94 na Ukrainie wprowadzono szereg reform demokratycznych, wśród których najważniejsze to rozpoczęcie procesu konstytucyjnego, udoskonalenie systemu wielopartyjnego, sformułowanie podstawowych zasad polityki zagranicznej i współpracy międzynarodowej, sformułowanie doktryny wojskowej, wprowadzenie reform gospodarczych, opracowanie polityki etnicznej i stworzenie relacji z różnymi kościołami reprezentowanymi na Ukrainie. Wybory prezydenckie i parlamentarne w 1994 r. otworzyły nowy etap w rozwoju politycznym Ukrainy. Zwornikiem historii politycznej Ukrainy w tym czasie było przyjęcie nowej konstytucji (28 czerwca 1996 r.), co było długim i trudnym procesem, który wielokrotnie powodował kryzysy polityczne i parlamentarne. Był to początek opozycji parlamentarnej

i prezydenckiej, która za prezydentury Kuczmy doprowadziła do wzrostu napięcia w związku ze składem frakcji parlamentarnych i ich reprezentacją. Wybory prezydenckie w 2004 roku i następująca po nich Pomarańczowa Rewolucja otworzyły nową erę w historii politycznej Ukrainy, charakteryzującą się powszechną demokratyzacją i liberalizacją procesu politycznego. Ukraińcy niezadowoleni z oficjalnie ogłoszonych wyników drugiej tury wyborów pomiędzy kandydatem na prezydenta Wiktorem Janukowyczem a liderem opozycji Wiktorem Juszczenką demonstrowali na głównym placu Kijowa – Majdanie Niepodległości – a przez kilka tygodni także mieszkańcy różnych miast, wioski na Ukrainie maszerowały w obronie demokracji, praw politycznych i możliwości swobodnego dokonywania wyborów politycznych.

Pomarańczowa rewolucja

Przedstawiciele różnych partii i ruchów politycznych zjednoczyli swoje wysiłki w tym procesie, a Pomarańczowa Rewolucja zakończyła się zwycięstwem demokracji na Ukrainie. Utworzono rząd koalicyjny z udziałem wszystkich partii i ruchów „pomarańczowych”, z Julią Tymoszenko jako pierwszą kobietą premierem w historii Ukrainy. W samorządach tysiące byłych funkcjonariuszy różnych szczebli zastąpili „pomarańczowi” demokraci. Opracowano nowe priorytety w polityce zagranicznej, tendencję do integracji z Unią Europejską (UE) i współpracy z Organizacją Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) oraz reorientację stosunków handlowych. Niemniej jednak już na początku września 2005 roku rząd Julii Tymoszenko został odwołany i stało się jasne, że pomiędzy przywódcami Pomarańczowej Rewolucji a przedstawicielami różnych partii pomarańczowych istnieją poważne rozbieżności. Reforma polityczna, zakładająca przejście Ukrainy z republiki prezydenckiej do parlamentarnej, została przyjęta przez parlament i stała się przedmiotem poważnej dyskusji wśród „pomarańczowych” rewolucjonistów, socjaldemokratów, przedstawicieli Partii Regionów i komunistów. Ideały demokracji i wolności nadal pozostają istotą prezydentury Wiktora Juszczenki, co pokazały pierwsze wolne wybory parlamentarne w marcu 2006 roku. Tuż po uzyskaniu niepodległości Ukraina borykała się z problemami w okresie przejściowym rozwoju gospodarczego od socjalizmu planowego do wolnorynkowego. Zniszczenie tradycyjnych radzieckich zasobów, sieci marketingowych, energetycznych i makroekonomicznych, wraz z ekstremalną trudnością tworzenia nowych we wspólnocie europejskiej oraz pilną potrzebą modernizacji podstawowego sprzętu i technik produkcji, negatywnie wpłynęło na stan ogólny i perspektywy dalszego rozwoju gospodarki Ukrainy. Powstała i szybko rozwijała się tak zwana szara strefa, przy znacznym wsparciu najwyższej administracji Ukrainy, która wydawała się skorumpowana. Inflacja, której towarzyszył spadek siły nabywczej, wskazała, że poziom życia Ukraińców obniżył się do kluczowego poziomu, stwarzając potrzebę finansowania przez administrację państwową szeregu programów społecznych. Podjęto reformę emerytalną, zmiany w wsparciu dla rodzin o niskich dochodach, wsparcie dla weteranów II wojny światowej i wiele innych działań społecznych. Szeroko zakrojone podwyżki wynagrodzeń, stypendiów i emerytur rozpoczęły się w 2004 roku za rządów Wiktora Janukowycza, w przededniu wyborów prezydenckich. Konsekwentnie nowy prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko i jego ministerstwa wprowadzili szereg programów społecznych mających na celu poprawę poziomu życia. Szereg reform gospodarczych, w tym wprowadzenie nowej waluty, prywatyzacja rolnictwa i przemysłu, promocja krajowych producentów i eksportu produktów krajowych, poszukiwanie nowych inwestycji i nowych źródeł zasilania za granicą, współpraca z Bankiem Światowym, stopniowo przyczyniły się do ogólnie powolny wzrost gospodarki ukraińskiej po roku 2000. Głównym celem strategicznym głoszonym przez prezydenta Juszczenkę jest utworzenie nowej sieci

makroekonomicznej, zmierzającej w kierunku integracji z Unią Europejską (UE) i Światową Organizacją Handlu (WTO). Organizacja niepodległego państwa Ukrainy zapoczątkowała nowy nurt rozwoju ideologii i kultury kraju, związany z kształtowaniem się idei jedności narodowej oraz samoidentyfikacji etnicznej i narodowej. Proces odrodzenia pamięci narodowej, badania nad przeszłością kulturową i historyczną narodu ukraińskiego, odkrywanie na nowo dziedzictwa kulturowego, odradzanie się kultury ludowej mniejszości narodowych i nawiązywanie owocnych związków z diasporą ukraińską to kluczowe aspekty rozwoju kulturalnego Ukrainy. Jedną z najostrzejszych debat w kontekście rozwoju kulturalnego jest dyskusja na temat języka urzędowego Ukrainy. Wykazano to w wyborach prezydenckich w 2004 roku i wyborach parlamentarnych, że na Ukrainie nadal istnieje silna rosyjskojęzyczna opozycja. Aktywizacja życia religijnego na niepodległej Ukrainie po demontażu ideologii totalitarnej wywołała szereg konfliktów, przede wszystkim pomiędzy przedstawicielami różnych odłamów prawosławia. Jak stanowi Konstytucja Ukrainy, nieobowiązkowy charakter jakiegokolwiek religii stwarza warunki niezbędne dla pluralizmu religijnego i wolności świadomości ludzkiej.

U Nu

(1907–1995) Birmański przywódca

U Nu był premierem Birmy (obecnie Związku Birmy) od 1948 do 1958 i od 1960 do 1962, a wcześniej był ważnym przywódcą w walce o niepodległość od Wielkiej Brytanii. U Nu narodził się w okresie, w którym brytyjska kolonizacja Birmy znajdowała się pod rosnącą presją ze strony nacjonalistycznych Birmańczyków i opozycji w Wielkiej Brytanii. U Nu ukończył Uniwersytet w Rangunie i przez kilka lat pracował jako nauczyciel. W 1934 wrócił na uniwersytet, aby studiować prawo i związał się z polityką nacjonalistyczną. Został przywódcą związku studenckiego, po czym został wydalony z uniwersytetu wraz z Aung San. Późniejszy strajk studencki był jedną z najwcześniejszych konfrontacji Birmańczyków z Brytyjczykami, która nasiliła się w kolejnych latach. U Nu wstąpił do Stowarzyszenia We-Burmans (Dobama Asi-ayone), które powstało w następstwie zamieszek antyindyjskich w 1932 r. i było ośrodkiem nacjonalizmu. Stowarzyszenie było początkowo zdominowane przez związek studentów Uniwersytetu w Rangunie, ale pod rządami U Nu i innych rozszerzyło swoją działalność. Miało na to wpływ połączenie marksizmu, demokratycznego socjalizmu i irlandzkiego nacjonalizmu. Przywódcy, w tym U Nu, przyjęli imię Thakin, czyli mistrz, aby zademonstrować, że nie są podporządkowani Brytyjczykom. Imię „U” jest tytułem honorowym. Kiedy w Azji wybuchła II wojna światowa, władze brytyjskie aresztowały U Nu i innych, i byli oni więzieni do czasu inwazji i okupacji Birmy przez Japończyków. Japończycy utworzyli marionetkowy rząd pod przywództwem Ba Mawa, a U Nu służył przez pewien czas w jego gabinecie. W latach pomiędzy zakończeniem wojny a uzyskaniem niepodległości U Nu objął wiodącą pozycję w ruchu nacjonalistycznym po zabójstwie Aung San w 1947 r. W rezultacie stanął na czele Antyfaszystowskiej Ludowej Ligi Wolności i został pierwszym premierem niepodległej Birmy w 1948 r. Wygrywając dwa kolejne wybory, pozostał na tym stanowisku przez dekadę, z krótką przerwą w latach 1956–57. Jego czas jako premiera naznaczony był licznymi powstaniem komunistycznymi i walkami o niepodległość mniejszości etnicznych oraz spadkiem wartości eksportu ryżu. Jego rząd okazał się niezdolny do poprawy losu ludzi. Zrezygnował z funkcji w 1958 r., a rząd w wyniku powszechnych niepokojów społecznych przejął generał Ne Win. U Nu powrócił do władzy w ramach krótkiego powrotu do demokracji w latach 1960–1962, ale późniejszy wojskowy

zamach stanu przywrócił kraj pod represyjny reżim, który pozostał u władzy aż do XXI wieku. U Nu został uwięziony przez Ne Wina i zwolniony dopiero w 1969 r. Podjął kilka kolejnych prób powrotu do władzy, pierwszą była próba zorganizowania oporu wobec rządu wojskowego w 1969 r. Następnie został zmuszony do wygnania do Indii, chociaż wrócił do Rangun, aby w 1980 roku zostać mnichem buddyjskim. Przez całe życie był oddanym buddystą i wprowadził kilka praw wspierających tę religię. W 1988 roku na krótko wydawało się, że demokracja powróci do Birmy, jednak próba przejęcia władzy przez U Nu została stłumiona i umieszczono go w areszcie domowym. Został uwolniony w 1992 r., a trzy lata później zmarł w Rangunie.

Ustawa indyjska (1935)

Pierwsza ustawa o rządzie Indii (1858, po powstaniu Sipoyów w 1857) zniósła Brytyjską Kompanię Wschodnioindyjską i oddała Indie pod administrację rządu brytyjskiego. Druga ustawa z 1909 r. wprowadziła koncepcję rządu wybieralnego. Mimo to wojska indyjskie służyły w I wojnie światowej, ponieważ Wielka Brytania, a nie Indie, wypowiedziała wojnę Niemcom. W 1917 r. Sekretarz stanu ds. Indii Edwin Montagu obiecał, że rząd Indii będzie stopniowo zezwalał na zwiększanie udziału Indii w administracji Indii, mając na celu ostateczną samorządność. Potem wojna się skończyła. Chociaż trzecia ustawa rządu Indii z 1919 r. przyznała lokalną kontrolę nad obszarami „budowania narodu”, takimi jak edukacja, zachowała prawo, porządek i finanse dla mianowanych przez parlament gubernatorów i odpowiedzialnych za nich urzędników. Ten system podziału władzy nazwano dyarchią. Surowe środki zastosowane przez Wielką Brytanię wobec rzekomych ekstremistów politycznych i zamieszki w Pendżabie w 1919 r., w tym masakra 400 osób w Amritsar, doprowadziły do powstania narodowego ruchu indyjskiego przeciwko brytyjskiej kontroli. Na pierwszy plan wysunął się przywódca nacjonalistyczny Mohandas K. Gandhi. Gandhi przewodził ruchowi braku współpracy przeciwko Wielkiej Brytanii w latach 1920–22 i wysiłkom obywatelskiego nieposłuszeństwa w latach 1930–31. W 1942 roku wezwał Brytyjczyków do „opuszczenia Indii”. Poprowadził pierwsze negocjacje w sprawie niepodległości w 1930 roku podczas Konferencji Okrągłego Stołu w Londynie. Motilal Nehru, ojciec Jawaharlala Nehru, był także aktywny w ruchu na rzecz indyjskiego samorządu. Przewodniczył komitetowi Konferencji Wszystkich Stron, w skład którego wchodził muzułmanie. Wydała „Raport Nehru” z 1928 r., w którym wzywała do stworzenia konstytucji o dominium dla Indii, napisanej przez Hindusów. Kiedy w latach 1927–1928 ogólnobrytyjska Komisja Simona odwiedziła Indie, wywołała protesty, które indyjska policja brutalnie stłumiła, co doprowadziło do śmierci przywódcy Pendżabu Lalala Lajpata Raja i zjednoczenia nowego pokolenia indyjskich przywódców nacjonalistycznych. Jej raport z 1930 r. odrzucił dyarchię i stwierdził, że lokalna autonomia jest w porządku. Zaproponowała utrzymanie elektoratów komunalnych dla muzułmanów i hinduistów do czasu uspokojenia napięć. Rząd brytyjski przygotował projekt legislacyjny zapewniający reformy. Konferencje Okrągłego Stołu zdecydowały, że Wielka Brytania zjednoczy stany książęce z prowincjami znajdującymi się bezpośrednio pod jej administracją i ostatecznie nada połączonemu rządowi Indii status dominium. Kongres i muzułmanie podzielili się co do szczegółów, pozostawiając decyzje Brytyjczykom. Ustawa o rządzie Indii zapewniła autonomię 11 utworzonym przez siebie prowincjom indyjskim. Oddzieliła Aden i Birmę od Indii, zwiększyła pulę uprawnionych do głosowania z 7 do 35 milionów i utworzyła dwie nowe prowincje – Sind oddzieloną od Bombaju i Orissa oddzieloną od Bihar. W zgromadzeniach prowincji uczestniczyło więcej wybranych przedstawicieli Indii. Gubernator, często brytyjski, zachował prawo do interwencji w sytuacjach awaryjnych. Pierwsze wybory na mocy tej ustawy odbyły się w 1937

r. Ustawa ta była najdłuższą ustawą uchwaloną w historii brytyjskiego parlamentu. Parlament nie ufał Hindusom, zwłaszcza indyjskim politykom, i chciał mieć pewność, że nie ma miejsca na interpretację ani korekty. Teoretycznie zapewniał samorządność we wszystkich dziedzinach z wyjątkiem obronności i spraw zagranicznych. W praktyce zastrzegł szerokie uprawnienia dla brytyjskiej interwencji w sprawach Indii za pośrednictwem mianowanego przez Brytyjczyków wicekróla i gubernatorów prowincji, którzy byli odpowiedzialni przed sekretarzem stanu ds. Indii. Ustawa zawierała także postanowienia dotyczące utworzenia rządu federalnego, ale ponieważ połowa stanów nigdy nie zgodziła się na jej warunki, federacja nigdy nie powstała. Nie udało się także rozwiązać problemu religijnego. Hindusi stanowili dwie trzecie populacji Indii, co wzbudziło obawy mniejszości muzułmanów, że zostaną niesprawiedliwie potraktowani. Kiedy zdominowana przez Hindusów Partia Kongresowa wygrała osiem z 11 wyborów do prowincji w 1937 r., muzułmanie pod przywództwem Mohammada Alego Jinnaha zaczęli domagać się odrębnego państwa – Pakistanu. Chociaż brytyjski parlament uważał za realistyczne utworzenie federacji o bardzo różnej wielkości, wyrafinowaniu i strukturze, tak się nie stało. Książęta nie zdawali sobie sprawy, że mogą kontrolować federację, jeśli zjednoczą się, by ją poprzeć. Zamiast tego realizowali własne interesy, w wyniku czego federacja nigdy nie uzyskała wymaganej większości. Ustawa ta nie zyskała znaczącego poparcia ze strony umiarkowanych, głównie dlatego, że nie ufali oni Brytyjczykom. Elektorat hinduski preferował Partię Kongresową, a Partia Kongresowa chciała statusu dominacji równego statusowi przyznanemu białym dominium, który obejmował kontrolę nad sprawami zagranicznymi i wewnętrznymi. Pierwszym wicekrólem po uchwaleniu tej ustawy został lord Linlithgow. Był inteligentny, uczciwy, pracowity, poważny i zaangażowany w powodzenie czynu. Był także tępy, pozbawiony wyobraźni, legalistyczny i niezdolny do radzenia sobie z ludźmi innymi niż ci z jego własnego kręgu. Pod presją zajął się szczegółami administracyjnymi, jednocześnie zachowując sztywne podejście do strategii. Bezskutecznie walczył z Gandhim, Nehru i Jinnah. Kompromis między czterema mężczyznami był niemożliwy. Prowincje indyjskie cieszyły się autonomią po 1937 roku przez dwa lata, aż do wybuchu wojny. Linlithgow bezskutecznie próbował nakłonić książąt do przyjęcia federacji, ale ani rząd brytyjski, ani książęta go nie poparli. W 1939 r., kiedy Wielka Brytania i Niemcy wypowiedziały wojnę, Indie zostały automatycznie uwzględnione. Jego brak konsultacji z przywódcami indyjskimi, choć zgodny z konstytucją, uraził indyjską opinię publiczną. Ministrowie Kongresu, z którymi się nie konsultowano, złożyli rezygnację, podczas gdy przywódcy muzułmańscy w prowincjach, w których mieli większość, współpracowali z Wielką Brytanią podczas wojny. W ten sposób szanse na jedność Indii umarły.

Ustawa indyjska, rząd (1919)

I wojna światowa była ważna dla indyjskiego ruchu nacjonalistycznego. Hindusi wszelkich wyznań w przeważającej mierze wspierali Wielką Brytanię i sprawę aliantów podczas wojny. Prawie 800 000 żołnierzy indyjskich i 500 000 żołnierzy niewalczących służyło w Europie i na Bliskim Wschodzie. Między przyjęciem indyjskiej ustawy o radach w latach 1909 a 1919 stosunki społeczne między Hindusami i muzułmanami przybrały kilka zwrotów. Zjednoczenie Bengalu w 1911 r. (które zniósło jego podział na dwie prowincje) zadowoliło Hindusów, ale zraziło muzułmanów. Ogólnoindyjska Liga Muzułmańska zaczęła przyciągać młodszych i odważniejszych przywódców, w szczególności genialnego prawnika Mohammada Ali Jinnaha (1876–1946). Podobnie Mohandas K. Gandhi (1869–1948) i Jawaharlal Nehru (1889–1967) wyłonili się na przywódców Indyjskiego Kongresu Narodowego. Wielu przedstawicieli mniejszości muzułmańskiej w Indiach zaniepokoiło się ostatecznym losem muzułmańskiego Imperium

Osmańskiego, które walczyło w obozie przeciwstawnych państw centralnych. I wojna światowa skłoniła zarówno Kongres, jak i Ligę do żądania od Wielkiej Brytanii znaczących reform konstytucyjnych. W 1916 roku zawarli Program Reform Ligi Kongresowej, znany jako Pakt z Lucknow. Postawił szeroko zakrojone żądania dotyczące większej samorządności, równości Hindusów z innymi rasami w całym Imperium Brytyjskim i Wspólnocie Narodów (w odpowiedzi na dyskryminację rasową w Republice Południowej Afryki i Kanadzie) oraz większych możliwości dla Hindusów w siłach zbrojnych Indii. W odpowiedzi nowy sekretarz stanu ds. Indii Edwin Montagu w sierpniu 1917 r. oficjalnie ogłosił zaangażowanie rządu brytyjskiego w „stopniowy rozwój instytucji samorządnych w celu stopniowej realizacji odpowiedzialnego rządu w Indiach”. Następnie odbył tournée w Indiach, spotkało się z przywódcami indyjskimi i wraz z wicekrólem lordem Chelmsfordem przygotowało raport dotyczący indyjskiej reformy konstytucyjnej w 1918 r., popularnie zwany raportem Montagu-Chelmsforda. Zmodyfikowana wersja raportu została zawarta w ustawie o rządzie Indii z 1919 r. Wprowadziła ona częściowy samorząd do dziewięciu prowincji Indii w systemie zwanym dyarchią, w którym wybrani przedstawiciele kontrolowali departamenty rolnictwa, kanalizacji, edukacji i tak dalej, podczas gdy mianowany przez Brytyjczyków gubernator i jego doradcy zachowali kontrolę nad finansami, policją, więzieniami i pomocą humanitarną. Miało to być krokiem w stronę całkowicie odpowiedzialnego rządu. Wicekról zachował jednak kontrolę nad rządem centralnym, a rola najczęściej wybieranej dwuizbowej legislatury pozostała doradcza. Elektorat został powiększony i pod naciskiem muzułmanów utrzymano odrębne elektoraty (muzułmanie wybierali własnych przedstawicieli). Ustawa o rządzie Indii stanowiła znaczący postęp w indyjskim ruchu wolnościowym. Inne obejmowały odrębną delegację indyjską na Konferencję Pokojową w Paryżu w 1919 r., w taki sam sposób, jak samorządne dominia (Kanada, Australia, Nowa Zelandia i Republika Południowej Afryki). Indie zostały także członkiem Ligi Narodów. Jednak postępy te nie zadowolili indyjskich nacjonalistów, których rozłościło utrzymywanie się wojennych praw ograniczających wolności obywatelskie, i kontynuowano akty pokojowego i brutalnego oporu. Porozumienie hindusko-muzułmańskie było kontynuowane podczas ruchu Khalifat, kiedy Hindusi wspierali religijne przywództwo cesarza osmańskiego jako kalifa islamu. Współpraca rozpadła się, gdy Mustafa Kemal Atatürk ustanowił republikę w Turcji i zniósł kalifat w 1923 r., a także z powodu rosnącej rywalizacji między dwiema grupami komunalnymi o władzę w przyszłych niepodległych Indiach.

Ustawa o radach Indii z 1909 r. (reformy Morley-Minto)

Pod koniec XIX wieku Hindusi, wykształceni w Wielkiej Brytanii, zaczęli domagać się roli w swoim rządzie, który później przekształcił się w ruch niepodległościowy. W 1885 roku Anglik założył Indyjski Kongres Narodowy, chociaż większość jego członków stanowili Hindusi z wyższych kast. Kongres zbierał się co roku, aby promować cel, jakim jest większe uczestnictwo Hindusów w rządzie. Na początku XX wieku w Kongresie rozwinęło się radykalne skrzydło, które nie zadowalało się powolnym tempem reform. Pobudził ich podział ogromnej prowincji Bengalu na dwie części w 1905 r.: Bengal Wschodni (w tym Assam) z większością muzułmańską i Bengal Zachodni (w tym Bihar i Orisa) z większością hinduską. Rozpętała się burza protestów przeciwko podziałowi, która obejmowała bojkot gospodarczy brytyjskich towarów i akty terroryzmu. Kongres był w tej kwestii podzielony, a radykalne skrzydło oddzieliło się, tworząc Nową Partię. Nowy wicekról Lord Minto (1845–1914) z jednej strony działał na rzecz stłumienia niepokojów, z drugiej zaś współpracował z sekretarzem stanu ds. Indii nowo wybranego rządu liberalnego w Wielkiej Brytanii Johnem (późniejszy Lord) Morley (1838–1923).

Podział Bengalii był katalizatorem muzułmańskiej świadomości politycznej. Od czasu schyłku i upadku muzułmańskiej dynastii Mogołów Indijscy muzułmanie pozostali w tyle za Hindusami w zdobywaniu nowoczesnej edukacji i dostosowywaniu się do nowych warunków. W przeciwieństwie do Hindusów, indyjskich muzułmanów zachęcało utworzenie Wschodniego Bengalii. Zdając sobie sprawę, że reformy konstytucyjne są w toku i że będą stanowić mniejszość w reprezentatywnym rządzie, wykształceni na Zachodzie muzułmanie pod przewodnictwem Agi Khana zorganizowali w 1905 roku Ogólnoindyjską Ligę Muzułmańską i lobbowali Minto na rzecz „sprawiedliwego podziału” dla społeczności muzułmańskiej w dowolnym reprezentatywnym systemie. Podobnie jak kongres, liga również spotykała się na corocznych konwencjach, aby formułować cele. W 1909 roku brytyjski parlament przyjął ustawę o radach indyjskich. Zwiększyła liczbę członków rad legislacyjnych zarówno w rządzie centralnym, jak i prowincjonalnym (wszystkie powołane do tego czasu), aby wybrani członkowie stanowili większość w legislaturach prowincji. Co ważne, po raz pierwszy w historii Indii do głosowania dopuszczono wykształconych mężczyzn, którzy płacili określoną sumę podatków. Część miejsc była zarezerwowana dla kandydatów muzułmańskich i tylko muzułmanie mogli na nich głosować. Co więcej, wybrani członkowie byli również uprawnieni do zadawania pytań urzędnikom; debatować nad ustawodawstwem, w tym budżetem; i wprowadzenie prawa. Jednak wicekról i gubernatorzy nadal mieli całkowitą kontrolę i mogli zawetować wszelkie uchwalone ustawy. Pierwsze wybory odbyły się w 1910 r. i wybrały 135 przedstawicieli Indii, którzy zajęli miejsca w różnych ciałach ustawodawczych w całym Indiach. Ten akt i inne środki stopniowo przywracały spokój w Indiach. Ustawa jest ważna, ponieważ ustanowiła reprezentatywny odpowiedzialny rząd jako cel dla Indii i wprowadziła zasadę elekcyjności do niebiałego posiadania Wielkiej Brytanii.

Ustawy norymberskie

Podczas dorocznego zjazdu Narodowosocjalistycznej Niemieckiej Partii Robotniczej (NSDAP) w Norymberdze 15 września 1935 r. uchwalono „ustawy norymberskie”. To nowe ustawodawstwo stworzyło podstawę dla faszystowskiej polityki Trzeciej Rzeszy pod rządami Adolfa Hitlera, która doprowadziła do eksterminacji Żydów w czasie Holokaustu. Ustawy szczegółowo określały, kto może być obywatelem niemieckim i tym samym mieć prawo do oficjalnej ochrony państwa. Ustawy jasno definiowały także Żydów jako wrogów państwa i jako takie pozbawiały ich praw obywatelskich, marginalizowały i przygotowywały do późniejszej masowej eksterminacji. Pierwsza ustawa norymberska, zatytułowana „Ustawa o ochronie niemieckiej krwi i niemieckiego honoru”, zabraniała zawierania małżeństw i stosunków seksualnych między Niemcami a Żydami oraz zabraniała zatrudniania Niemek poniżej 45. roku życia w gospodarstwach żydowskich. Wyraźnie wskazano w nim potencjalne zagrożenie dla płodnych Niemek pracujących w gospodarstwach żydowskich. To postawiło Żydów w roli pożądlivych istot, które mają niewielką kontrolę nad swoimi instynktami. Żydów przedstawiano jako niebezpiecznych dla Niemców. Pierwsza ustawa została przyjęta jednomyślnie w Reichstagu i ogłoszona 16 września 1935 r. Druga ustawa, tzw. Ustawa o obywatelstwie Rzeszy, wyjaśniała stosunki pomiędzy obywatelami niemieckimi a państwem. Wyjaśniało, że jedynie Niemcy zdeterminowani na podstawie krwi liczeni są jako „obywatele”. Jako tacy byli uważani za godnych ochrony ze strony państwa, ale byli też zobowiązani do przestrzegania przepisów, które państwo dla nich stworzyło. Za obywateli Rzesza uważała jedynie tych, którzy swoim zachowaniem wykazali, że osobiście nadają się do służenia narodowi i są lojalni wobec państwa. Ustawa o obywatelstwie Rzeszy była doprecyzowana w pierwszym uzupełnieniu ustawy z 14 listopada 1935 r. Używała ona kryterium

czystości krwi dla odróżnienia obywateli od osób o mieszanej krwi żydowskiej i Żydów. Państwo przyznało prawo obywatelstwa jedynie Niemcom pełnej krwi. Tylko oni mogli głosować i piastować urzędy polityczne. Żydów wyraźnie wykluczono z udziału w życiu politycznym, a Żydom sprawującym obecnie funkcje polityczne nakazano przejść na emeryturę do 31 grudnia 1935 r. Wkrótce po ustawach norymberskich weszła w życie „Ustawa o ochronie zdrowia genetycznego narodu niemieckiego”, która wymagała wszystkie osoby pragnące zawrzeć związek małżeński poddają się badaniom lekarskim, po których wydawane będzie „Świadectwo zdolności do zawarcia małżeństwa”, jeżeli okaże się, że są wolne od chorób. Do uzyskania pozwolenia na zawarcie związku małżeńskiego wymagane było zaświadczenie. Ustawy norymberskie stworzyły podstawę do wykluczenia, a później prześladowań Żydów w społeczeństwie niemieckim, co ostatecznie doprowadziło do Holokaustu. Prawa opierały się na założeniu, że Niemcy byli szczytem ewolucji i że niemiecka pula krwi przewyższała krew wszystkich innych ras. W związku z tym NSDAP uznała ochronę czystej niemieckiej krwi za niezbędną i chciała mieć pewność, że niemiecka krew nie będzie mieszać się z krwią innych ras.

Układ Warszawski

Układ Warszawski to nieformalna nazwa nadana Organizacji Układu Warszawskiego (WTO), grupie narodów Europy Wschodniej i Związki Radzieckiej zobowiązanej do wzajemnej pomocy i obrony. W 1955 roku państwa członkowskie podpisały Traktat o przyjaźni, współpracy i wzajemnej pomocy. Cele Układu Warszawskiego od jego powstania aż do upadku w 1991 r. uległy zmianie, ale przez cały ten czas organizacja służyła jako środek, za pomocą którego Związek Radziecki związał militarnie państwa-klienckie z Europy Wschodniej. Układ Warszawski zastąpił szereg dwustronnych traktatów o obronności i przyjaźni między Związkiem Radzieckim a tymi narodami. Albania, Bułgaria, Czechosłowacja, Węgry, Polska i Rumunia dołączyły do Związku Radzieckiego. Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (NATO) istnieje od 1949 r., ale w maju 1955 r. NATO ogłosiło, że jego członkiem będą Niemcy Zachodnie; doprowadziło to do powstania Układu Warszawskiego. Tak więc zaledwie 10 lat po zakończeniu II wojny światowej Związek Radziecki nie tylko był zaangażowany w zimną wojnę z Zachodem, ale także stanął w obliczu odradzających się Niemiec. Do zmiany porozumień z tymi narodami skłoniło Sowietów nie tylko zagrożenie zewnętrzne, ale także kwestia stabilności wewnętrznej. Po II wojnie światowej nastąpił znaczny zbrojny opór wobec Sowietów, którzy wkroczyli do tych krajów, nacierając przeciwko wycofującym się armiom niemieckim. Polscy partyzanci antyradzieccy przeciwstawiali się Sowietom aż do późnych lat czterdziestych XX wieku. Demonstracje przeciwko Sowietom wywołały realne obawy o stabilność komunistycznych elit rządzących tymi krajami. Sprowadzając wojska radzieckie do okupacji tych krajów w ramach działań Układu Warszawskiego, Związek Radziecki pozwolił sobie na łatwiejszą obronę przed wszelkimi atakami, które mogłyby nadejść z Zachodu, a jednocześnie na utrzymanie stabilności tych przyjaznych reżimów. Niemcy Wschodnie dołączyły w 1956 r. Jugosławia nie przystąpiła w żadnym momencie. Traktat wyraźnie stwierdzał, że suwerenność narodowa będzie szanowana i że wszyscy sygnatariusze są niezależni. Traktat miał obowiązywać przez 20 lat, z automatycznym przedłużeniem o 10 lat. Każdy kraj członkowski mógł jednostronnie opuścić organizację; rzeczywistość okazała się zupełnie inna. W 1956 roku węgierski rząd Imre Nagya oświadczył, że nie będzie już sojusznikiem Związku Radzieckiego, ale stanie się neutralny. Częścią procesu neutralności byłoby wycofanie się z paktu. Niezależnie od jakichkolwiek obietnic Związek Radziecki podjął szybkie działania, aby stłumić tę rebelię. Wykorzystując prośbę niektórych członków Węgierskiej Partii Komunistycznej jako zaproszenie do działania, radziecka

piechota i siły zbrojne najechały kraj i po dwutygodniowych walkach zastąpiły rząd Imre Nagya bardziej uległym rządem pod rządami Jánosa Kádára. Choć Sowieci jako usprawiedliwienie inwazji powoływali się na niebezpieczeństwo rozpadu sojuszu, w operacji wzięły udział wyłącznie wojska radzieckie. W początkach Układu Warszawskiego charakter sojuszu był nieco niejasny. Każdy z krajów członkowskich, pozostając pod wpływem Związku Radzieckiego, nadal zachował pewną niezależność w swojej doktrynie taktycznej i nie koordynował swoich szkoleń ani ze Związkiem Radzieckim, ani z innymi członkami. Sytuacja ta ulegnie zmianie w ciągu najbliższych lat. Od 1961 r. prowadzono połączone ćwiczenia, a państwa członkowskie kupowały broń i sprzęt produkcji radzieckiej. Wysocy rangą oficerowie radzieccy zostali przydzieleni do ministerstw obrony członków Układu Warszawskiego, aby zapewnić jednolitość szkolenia i utrzymać wojska narodowe w podporządkowaniu się siłom zbrojnym Związku Radzieckiego i stanowić ich część. Choć Układ Warszawski zyskał spójność pod względem dowodzenia i kontroli, istniały ruchy, które służyły jego osłabieniu. W 1962 r. doszło do kolejnej ucieczki z Układu Warszawskiego, tym razem udanej. W tym przypadku chodziło o wzmocnienie przez Albanie więzi z Chinami i zdystansowanie się od Związku Radzieckiego. Ponieważ Albania nie graniczyła z żadnym innym członkiem Układu Warszawskiego, Związek Radziecki nie miał innego wyjścia, jak tylko zaakceptować to działanie. W ten sposób Sowieci stracili dostęp do portu śródziemnomorskiego. Formalna dezercja Albanii w 1968 r. jedynie ratyfikowała to, co już istniało.

Niezależne państwa

Kolejnym niezadowolonym członkiem sojuszu była Rumunia. Krajowi temu udało się przeprowadzić bardzo udany balans, pozostając w sojuszu, zachowując zaskakujący stopień niezależności i nie płacąc za swoje działania bardzo wysokiej ceny. Niepodległa passa Rumunii rozpoczęła się już w 1958 r., kiedy stwierdziła ona, że wojska radzieckie nie są mile widziane na jej terytorium, i trwała do 1968 r., kiedy Rumunia nie będzie brała udziału w inwazji na Czechosłowację. Rumunia zajmowała stanowisko, że pakt istniał wyłącznie w celu samoobrony, a nie w celu utrzymania komunistycznych elit w odrębnych narodach. Po części dlatego, że Rumunia była lojalna pod innymi względami i nie była blisko potencjalnego frontu z Niemcami, ta niezależna passa pozostała bezkarna. Nie każdy naród miał tyle szczęścia. Pod koniec 1967 r. ruch reformatorski w Czechosłowackiej Partii Komunistycznej spowodował poważną zmianę w kierownictwie. Wydarzenia te były ściśle monitorowane przez kierownictwo sowieckie. Po próbie dezercji Węgier 10 lat wcześniej, odejściu Albanii i zdystansowaniu się Rumunii, Sowieci obawiali się, że jakkolwiek reforma lub liberalizacja może osłabić ich kontrolę nad tym państwem. Utrzymująca się wolność prasy i wolność wypowiedzi zmusiły Sowieców do działania. W nocy z 20 na 21 sierpnia najechały wojska radzieckie, wspomagane przez siły z Węgier, NRD, Bułgarii i Polski. Tego lata odbyły się połączone ćwiczenia Układu Warszawskiego, a narodom Układu Warszawskiego udało się przeprowadzić inwazję, a następnie szybko wkroczyć do kraju. Zmieniono rząd czechosłowacki i nie było już dyskusji na temat zmiany roli Czechosłowacji w Układzie Warszawskim. Trzydzieści lat później inwazja Układu Warszawskiego na Czechosłowację wywarła wpływ na inny naród. Tym razem była to Polska, gdzie pojawiła się energiczna opozycja w postaci związku zawodowego „Solidarność”. Pod koniec 1981 roku, po prawie dwóch latach liberalizacji, komunistyczny rząd Polski wprowadził stan wojenny. Liderzy związkowi zostali uwięzieni, związek uznano za nielegalny, a polscy żołnierze przejęli wiele funkcji rządu. Powodem tego posunięcia był fakt, że wprowadzenie przez władze polskie stanu wojennego wyeliminuje możliwość powtórzenia się wydarzeń z 1968 roku.

Kierownictwo radzieckie

W miarę upływu lat 80. nastąpiły znaczące zmiany w sowieckim przywództwie. Leonid Breżniew, który zarządził inwazję na Czechosłowację i groził tym samym Polsce, zmarł w 1982 r. Jego następcą został Jurij Andropow, który na początku swojej kariery przywrócił porządek na Węgrzech po nieudanych buncie w 1956 r. Andropow zmarł w 1984 r., a na kilka miesięcy jego następcą został Konstantin Czernienko. Wraz z dojściem do władzy Michaiła Gorbaczowa w 1985 r. stosunki między Związkiem Radzieckim a Układem Warszawskim powoli się zmieniły. W tym samym roku doszło do odnowienia Układu Warszawskiego, a członkowie zgodzili się na kolejną 20-letnią kadencję, po której nastąpi przedłużenie o 10 lat, tak jak to miało miejsce 30 lat wcześniej. Uznano, że nie będzie już takich interwencji, jakie miały miejsce w Czechosłowacji i były zagrożone w Polsce. Jednakże Układ Warszawski nadal istniał jako siła licząca ponad 6 300 000 żołnierzy, z których 20 procent nie było radzieckich. Rozwiązanie kryzysu euroraketowego i zmiana polityki w Związku Radzieckim doprowadziły do innych zmian. Pod koniec 1988 roku Gorbaczow ogłosił wycofanie wojsk z Niemiec Wschodnich, Węgier, Czechosłowacji i Polski. Elity władzy nie czekały na to z utęsknieniem, gdyż ich pozycja we własnym państwie została wzmocniona wobec dysydentów i innej opozycji obecnością armii sowieckiej. Na początku 1989 r. rząd węgierski usunął bariery z drutu kolczastego wzdłuż granicy z Austrią, a Solidarność uzyskała dobre wyniki w częściowo wolnych wyborach. Zanim rok dobiegł końca, zmieniły się reżimy w Bułgarii, Rumunii, NRD i Czechosłowacji. Chociaż podejmowano pewne próby utrzymania Układu Warszawskiego przy życiu jako organizacji politycznej, Układ Warszawski zakończył się w 1991 r. Osiem lat później trzech byłych członków Układu Warszawskiego — Czechosłowacja, Polska i Węgry — przystąpiło do NATO. W 2004 r. dołączyli byli członkowie: Bułgaria, Rumunia i Słowacja, a także trzy były republiki Związku Radzieckiego — Litwa, Łotwa i Estonia. Układ Warszawski nigdy nie funkcjonował tak sprawnie, jak tego oczekiwano. Między Związkiem Radzieckim a państwami członkowskimi, a także między samymi państwami członkowskimi panowała duża nieufność. Kilka z tych krajów nie cieszyło się dobrymi stosunkami przed II wojną światową i nadal żywiło do siebie niechęć. Ponadto, chociaż Związek Radziecki mógł zmusić te narody do zakupu sowieckiego sprzętu i zasadniczo do stania się częścią armii radzieckiej, nie mógł zmusić tych narodów do całkowitego posłuszeństwa we wszystkich sprawach. Pomimo żądań ZSRR, aby członkowie paktu kupowali znaczne ilości sprzętu wojskowego, wiele krajów odmówiło tego. Przedstawiono zakup sprzętu wojskowego to kolejna trudność. Zakupy broni przyniosłyby gotówkę pożądaną przez Związek Radziecki, który chciał, aby te narody dysponowały sprzętem zgodnym z wymogami sowieckimi. Z drugiej strony Sowieci nie chcieli, aby inni członkowie paktu posiadali armie, siły powietrzne lub marynarki wojenne, które mogłyby stanowić przeszkodę dla Związku Radzieckiego. Chociaż Układ Warszawski wysyłał doradców i zapewniał pomoc wojskową klientom sowieckim, nigdy nie było konfliktu między NATO a Układem Warszawskim. Przewidywanie, że siły paktu walczyłyby bez zastrzeżeń w obronie Związku Radzieckiego i socjalizmu, jest założeniem nierealistycznym.

Ustawa Tydingsa-McDuffiego (1934)

Na mocy ustawy Tydings-McDuffiego z 1934 r. Kongres Stanów Zjednoczonych utworzył Wspólnotę Filipińską i obiecał Filipinom samorządność w ciągu dziesięciu lat. Kierując się interesem gospodarczym i ksenofobią, ustawa ta wyznaczyła nowy etap w amerykańskiej kontroli nad Filipinami, przejście od okresu szkolenia politycznego do okresu przejściowego w kierunku pełnej niepodległości. Nastąpiło to

w trudnym momencie – akurat wtedy, gdy imperialna Japonia napinała muskuły na całym Dalekim Wschodzie – i dlatego nawet filipińscy nacjonaliści wahali się przed niepodległością. Filipiny znajdowały się pod panowaniem kolonialnym od 1571 roku, kiedy to po raz pierwszy stały się kolonią hiszpańską. Filipińscy nacjonaliści, w tym generał Emilio Aguinaldo, stoczyli i przegrali wojnę o niepodległość z Hiszpanami w połowie lat 90. XIX wieku. W ramach szerszej wojny z Hiszpanami Stany Zjednoczone interweniowały na Filipinach w maju 1898 r. i po pokonaniu Hiszpanów przejęły oficjalną kontrolę nad krajem na mocy traktatu paryskiego podpisanego w grudniu 1898 r. i ratyfikowanego przez Stany Zjednoczone. Senat w lutym 1899 r. pod rządami Williama Howarda Tafta, szefa pierwszej komisji cywilnej odpowiedzialnej za Filipiny, Stany Zjednoczone zachowały ostateczną kontrolę nad krajem, ale rozpoczęły okres politycznej kurateli dla Filipińczyków. Celem Tafta był rozwój instytucji politycznych i przywództwa Filipin, aby umożliwić odrobinę samorządu. Taft opowiadał się jednak nie za ostateczną niepodległością, ale za „utrzymaniem władzy na czas nieokreślony”, przyznaniem Filipińczykom kontroli nad samorządem lokalnym i wybranym filipińskim organem ustawodawczym, który dzielił obowiązki stanowienia prawa z organem zarządzającym, Komisją Filipińską, powołaną przez prezydenta USA. Kontrola Filipin została rozszerzona na mocy ustawy Jones Act z 1916 r., ale władza wykonawcza pozostała w rękach Stanów Zjednoczonych. Ostatecznie partie polityczne połączyły się. Hiszpańskojęzyczna elita plantatorów, ilustrados, utworzyła Partię Federalistą, później przemianowaną na Narodową Partię Postępu. Partia Nacionalista została założona w 1907 roku. Dwóch przywódców Nacionalistów - Sergio Osmeña i Manuel Quezon - zdominowało politykę Filipin przez cały okres kolonialny. Na początku lat trzydziestych XX wieku do ponownego rozważenia stosunków USA z Filipinami skłoniły dwa czynniki, z których żaden nie był związany z najlepszym interesem Filipińczyków. Po pierwsze, presja gospodarcza w Stanach Zjednoczonych podczas Wielkiego Kryzysu zachęciła wielu konkurentów gospodarczych filipińskiego biznesu do nalegania na niepodległość Filipin. Po przejęciu Filipin przez Stany Zjednoczone pod koniec lat 90. XIX wieku filipińskie firmy mogły korzystać z bezcłowego handlu ze Stanami Zjednoczonymi. Jednak gdy gospodarka amerykańska załamała się w latach trzydziestych XX wieku, amerykańscy biznesmeni zaczęli nalegać na wprowadzenie środków, które ograniczyłyby konkurencję ze strony filipińskich przedsiębiorstw. Po drugie, wielu działaczy antyzjatyckich chciało, aby Filipiny uzyskały niepodległość, aby ograniczyć imigrację Filipińczyków do kontynentalnych Stanów Zjednoczonych. W ramach odrodzenia się amerykańskiego rasizmu i natywizmu ustawa o ograniczeniach imigracji z 1924 r. zamknęła drzwi do Stanów Zjednoczonych przed imigrantami z Chin, Japonii, Indii i reszty Azji. Filipińczycy mogli jednak w dalszym ciągu przenosić się do Stanów Zjednoczonych, ponieważ pochodzili z terytorium Stanów Zjednoczonych, a nie z niepodległego kraju. W ten sposób przeciwnicy imigracji z Azji do Stanów Zjednoczonych poparli niepodległość Filipin, ponieważ zamknęłaby ona tę lukę. W 1933 roku Kongres Stanów Zjednoczonych przyjął ustawę Hawes-Cutting Act, pomimo weta prezydenta Herberta Hoovera. Akt ten zapewnił niepodległość Filipin po 12 latach rządów Wspólnoty Narodów. Pomimo uchwalenia ustawy przez Kongres USA ustawa została odrzucona przez ustawodawcę Filipin, który sprzeciwił się przepisom taryfowym. Wprowadzono je, aby chronić amerykańskich rolników, którzy obawiali się bezcłowego importu filipińskiego cukru i oleju kokosowego. W odpowiedzi ustawodawca filipiński opowiedział się za przyjęciem nowej ustawy i zapewnił poparcie niedawno wybranego Franklina Delano Roosevelta. Stałaby się to ustawa Tydings-McDuffie Act. Prawo publiczne nr 127, ustawa Tydings-McDuffie, uchwalona w 1934 r. Ustawa zapewniała pełną niepodległość Filipin w ciągu 10 lat i reorganizację filipińskiego systemu politycznego w Wspólnotę Filipińską. W ramach tego systemu Stany Zjednoczone

zarządzały stosunkami zagranicznymi Filipin, obroną i głównymi sprawami gospodarczymi, ale przyznały filipińskiej legislaturze i nowo wybranemu prezydentowi uprawnienia do zarządzania sprawami wewnętrznymi. Ale Quezon uzyskał koncesję: po uzyskaniu niepodległości Stany Zjednoczone zachowałyby kontrolę nad bazami wojskowymi tylko za zgodą Filipin. W 1935 roku Manuel Quezon został wybrany pierwszym prezydentem Wspólnoty Narodów Filipin. Autokratyczny Quezon zdominował okres Wspólnoty Narodów, umacniając swoją władzę i handel bezwzględnie wobec przeciwników politycznych. Podczas swojej kadencji niewiele zrobił dla biedoty wiejskiej, miażdżąc siłą jej ruchy protestacyjne. Przewodził Wspólnocie Narodów do czasu, gdy został zmuszony do ucieczki przed inwazją japońską pod koniec 1941 r. i zmarł na wygnaniu w 1944 r. Po II wojnie światowej Stany Zjednoczone wypełniły swoje zobowiązanie i przyznały Filipinom niepodległość. Stany Zjednoczone przekazały Filipinom pełną suwerenność 4 lipca 1946 roku, spełniając tym samym obietnicę złożoną 12 lat wcześniej przez ustawę Tydings-McDuffie.

układ sojuszniczy

Sojusze to wspólne działania wojskowe lub polityczne między państwami. Często wykorzystywani do celów obronnych, często kończą się wojną, której mieli nadzieję uniknąć. Kiedy Sparta utworzyła Ligę Peloponeską, a Ateny przewodziły Lidze Delijskiej w następstwie wojny perskiej, wybuchła wojna, która była długa i kosztowna. Podobnie system sojuszy, który wyłonił się na lata przed I wojną światową, okazał się główną przyczyną jednego z największych pożarów w historii ludzkości. Korzenie współczesnego systemu sojuszniczego sięgają sytuacji, która powstała po zwycięstwie Prus w wojnie z Francją w latach 1870–71. Od lat sześćdziesiątych XIX wieku kanclerz Prus Otto von Bismarck prowadził wojny z Danią i Austrią, które doprowadziły do przejęć terytorialnych. Wraz z wojną francusko-pruską nastąpiło zjednoczenie Niemiec, które następnie odebrały Francji dwie prowincje: Alzację i Lotaryngię. Jedną z głównych konsekwencji tych wydarzeń była zmiana układu sił, gdy Niemcy zastąpiły Francję jako największy naród Europy. Niemieccy dyplomaci ocenili te nowe warunki. Pierwszą kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, było to, że Francja stanowiła zagrożenie na zachodniej granicy Niemiec, chcąc odzyskać utracone terytoria. W ten sposób w latach osiemdziesiątych XIX wieku Bismarck dążył do izolacji Francji i uniemożliwienia jej pozyskania kolejnego sojusznika, który mógłby stanowić zagrożenie dla Niemiec na wschodzie i tym samym stworzyć możliwość wojny na dwóch frontach z Niemcami w przyszłości. Mając to na uwadze, Bismarck stworzył w 1873 roku Ligę Trzech Cesarzy, która związała konserwatywne imperia Niemiec, Rosji i Austro-Węgier. Już po podpisaniu podwójnego sojuszu z Austro-Węgrami w 1879 r. próbował powstrzymać Rosję w traktacie reasekuracyjnym z 1887 r. Po usunięciu Bismarcka ze stanowiska w 1890 r. Niemcy dopuścili do wygaśnięcia traktatu reasekuracyjnego, gdyż wydawało się, że Rosja i Austro-Węgry byli niekompatybilnymi partnerami. Rosyjskie ambicje na Bałkanach, podsycane przez panslawizm, weszły w konflikt z koniecznością Austro-Węgier kontrolowania tych obszarów w imię własnej integralności narodowej. W ten sposób Rosja była motywowana do podpisania traktatu z Francją w 1894 r., aby uzyskać jej pomoc na wschodzie. Stworzyło to dla Niemiec możliwość wojny na dwóch frontach. Należy także zauważyć, że zarówno Francja, jak i Niemcy znalazły się w powiązaniach z mocarstwami wschodnimi, których spór nie dotyczył bezpośrednio ich interesów narodowych. W tych okolicznościach wzięcie Wielkiej Brytanii pod uwagę było czymś naturalnym, mimo że Wielka Brytania w przeszłości utrzymywała dystans od kontynentu i unikała traktatów. Z niemieckiego punktu widzenia były dwa pozytywne scenariusze. Po pierwsze, Wielka Brytania zachowałaby neutralność; drugą i najlepszą opcją byłoby, gdyby Wielka

Brytania została partnerem Niemiec. Jednocześnie Rosja i Francja miały nadzieję, że Wielka Brytania stanie się sojusznikiem i doda brytyjską siłę morską do swojego arsenału broni. Walka o wsparcie brytyjskie miała stać się jedną z najważniejszych kwestii na przełomie wieków. Niemcy popełnili krytyczne błędy w stosunkach z Wielką Brytanią. Po pierwsze, wydaje się, że wierzyli, że Niemcy nie muszą nic robić, aby zabiegać o względy Wielkiej Brytanii, gdyż ostatecznie Wielka Brytania będzie zmuszona stanąć po stronie Niemiec z powodu różnic tej pierwszej z Francją i Rosją. Istniała tradycja wojen z obydwojma, a Wielka Brytania prowadziła ważną rywalizację z Francją w Afryce i Rosji o Indie i Afganistan. Okazało się to poważnym błędem w obliczeniach ze strony Niemiec, gdyż Wielkiej Brytanii, zawstydzonej nieoczekiwanymi trudnościami wojny burskiej, zależało na zapewnieniu bezpieczeństwa. Tym, co naprawdę zaniepokoiło Wielką Brytanię, była decyzja Niemiec o przyjęciu programu utworzenia floty pełnomorskiej. Wielka Brytania zawsze polegała na swojej dominacji na morzu jako najważniejszej obronie i zabezpieczeniu komunikacji z imperium. Pomysł, że Niemcy rzucą wyzwanie ich dominacji, zachęcił Wielką Brytanię do rozpoczęcia własnego programu budowy marynarki wojennej, co doprowadziło do wyścigu morskiego. Co ważniejsze, skłoniło to Wielką Brytanię, ku zaskoczeniu Niemiec, do ponownego rozważenia swojej izolacji i rozpoczęcia rozmów z Francją w 1904 r. i Rosją w 1907 r. Obydwa zakończyły się rozwiązaniem różnic kolonialnych i inauguracją kontaktów wojskowych. To, co się wydarzyło, nie było sojuszem między tą trójką; raczej Wielka Brytania nawiązała przyjazne stosunki z pozostałą dwójką. W ten sposób stosunki te stały się znane jako Potrójna Ententa. Wynik ten oczywiście zmusił Niemcy do zaplanowania nie tylko wojny na dwóch frontach, ale także wojny, w której Wielka Brytania mogłaby interweniować po stronie swoich przeciwników. Co więcej, teraz stało się jasne, że na Włochy, trzeci członek Trójprzymierza, nie można liczyć, jeśli chodzi o wsparcie Niemiec i Austro-Węgier. Rezultatem tego wszystkiego było opracowanie Planu Schlieffena, dzięki któremu Niemcy mieli nadzieję odnieść zdecydowane zwycięstwo nad Rosją i Francją, zanim Wielka Brytania będzie mogła interweniować. Plan ten zobowiązał Niemcy do przestrzegania harmonogramu, który bardzo trudno było zmienić po podjęciu decyzji. Doprowadziło to tym samym do naruszenia belgijskiej neutralności, która zapewniała, że Wielka Brytania przyjdzie Belgii z pomocą. Kryzys na Bałkanach wywołany zabójstwem arcyksięcia Franciszka Ferdynanda w 1914 r. doprowadził do konfrontacji Rosji i Austro-Węgier o Serbię. Wierna swoim zobowiązaniom traktatowym Francja wspierała Rosję, a Niemcy Austro-Węgry. Kiedy wojska niemieckie wkroczyły do Belgii, Wielka Brytania przystąpiła do wojny. System sojuszy zapewniał wystąpienie reakcji łańcuchowej, gdy kraje sprzymierzyły się przeciwko sobie. Pod wieloma względami sprowokowało to wojnę, której miało zapobiec.

Umowa Lansing-Ishii (1917)

Walka o koncesje w Chinach rozpoczęła się w 1898 r., kiedy Niemcy utworzyły strefę wpływów w prowincji Shandong (Shantung). W 1914 roku Japonia przystąpiła do I wojny światowej przeciwko mocarstwom centralnym zgodnie z sojuszem anglo-japońskim, podbiła kontrolowane przez Niemców wyspy na północnym Pacyfiku i wypędziła Niemców z Shandong. Chiny pozostały neutralne, częściowo pod wpływem nacisków Japonii. Aby zapewnić sobie prawo do Shandong, Japonia przedstawiła Chinom w styczniu 1915 roku zestaw dwudziestu jeden żądań. Obejmowały one zgodę Chin na przeniesienie niemieckich praw w Shandong na rzecz Japonii. Chiny ujawniły treść żądań Stanom Zjednoczonym, na próżno licząc na ich interwencję, częściowo dlatego, że administracja prezydenta Woodrowa Wilsona była zajęta wydarzeniami w Europie. Nie mogąc oprzeć się naciskom Japonii, Chiny

w maju 1915 r. zgodziły się na większość warunków Dwudziestu jeden żądań. Następnie Japonia wynegocjowała tajne porozumienia z Rosją, Wielką Brytanią, Francją i Włochami, które zabezpieczyły jej roszczenia wobec Shandong w powojennych negocjacjach pokojowych. W listopadzie 1917 roku Japonia wysłała do Waszyngtonu specjalnego ambasadora, wicehrabiego Ishii Kikujiro, rzekomo w celu pogratulowania Stanom Zjednoczonym przyłączenia się do sprawy aliantów, ale także w celu uzyskania zgody USA na roszczenia Japonii wobec Shandong. W wyniku porozumienia Lansing-Ishii (wynegocjowanego z sekretarzem stanu USA Robertem Lansingiem) Stany Zjednoczone uznały, że „bliskość geograficzna stwarza szczególne stosunki między narodami”, milcząco potwierdzając w ten sposób szczególną pozycję Japonii w Chinach. Podpisali także tajny protokół, w którym oba narody zobowiązały się nie zabiegać o specjalne przywileje w Chinach, naruszające istniejące prawa zaprzyjaźnionych narodów. Chociaż Stany Zjednoczone uważały, że porozumienie chroni chińskie interesy i politykę otwartych drzwi, Japonia uznała to za oznaczające, że Stany Zjednoczone zaakceptowały „najwyższe interesy” Japonii w Chinach. Japonia, której przyszłość w Shandong była bezpieczna, pozwoliła Chinom wypowiedzieć wojnę Niemcom i innym państwom centralnym. Japonia jeszcze bardziej umocniła swoją pozycję w Shandong w 1918 r., podpisując tajny pakt z ówczesnym watażką sprawującym władzę w Chinach, na mocy którego w zamian za japońską pożyczkę watażka ta zgodziła się na dodatkowe ustępstwa wobec Japonii w Shandong. Japonia przystąpiła do Konferencji Pokojowej w Paryżu po I wojnie światowej jako jedno z mocarstw Wielkiej Piątki, podczas gdy Chiny miały niski status mocarstwa stowarzyszonego. Japonia również została uzbrojona w tajne traktaty wzmacniające jej roszczenia do Shandong. Chiny błagały o powrót Shandong, powołując się na poparcie prezydenta Wilsona dla prawa do narodowego samostanowienia oraz fakt, że wypowiedzenie wojny Niemcom rozwiązało poprzednie traktaty i porozumienia między obydwojma narodami. Ostateczna zgoda Wilsona na żądania Japonii wobec Shandong, pomimo sprzeciwu Sekretarza Stanu Lansinga i innych delegatów USA, stała się ważną kwestią, gdy Traktat Wersalski z Niemcami został przedstawiony Senatowi USA do ratyfikacji i uwzględniony w jego odrzuceniu. W ten sposób porozumienie Lansing-Ishii jeszcze bardziej wplątało Stany Zjednoczone w stosunki międzynarodowe w Azji Wschodniej.

Umowa Sykes-Picot (1916)

Porozumienie Sykes-Picot było tajnym porozumieniem między Brytyjczykami i Francuzami w sprawie dyspensy terytorium osmańskiego na Bliskim Wschodzie. François Georges-Picot reprezentował Francuzów, a Mark Sykes reprezentował Brytyjczyków. Porozumienie, sformalizowane w maju 1916 r., u szczytu I wojny światowej, opierało się na założeniu, że alianci wygrają wojnę (w 1916 r. wcale nie było to pewne), w wyniku czego Imperium Osmańskie, które stanęło po stronie Niemców, być rozczłonkowane. Na mocy porozumienia Sykes-Picot Francja miała zyskać strefy wpływów, czyli bezpośrednią kontrolę, nad większością arabskich terytoriów dzisiejszej Syrii i Libanu oraz południowo-wschodniej Turcji, w tym okolice Aleksandretty. Brytyjczycy mieli przejąć kontrolę nad większą częścią dzisiejszego Iraku i Jordanii oraz obszarami w Palestynie wokół północnego portu w Hajfie. Reszta Palestyny, łącznie ze świętymi miastami Jerozolimą i Betlejem, miała znaleźć się pod kontrolą międzynarodową. W tamtym czasie żaden z tych obszarów nie istniał jako niezależne państwo, ale od XVI wieku był rządzony jako prowincja Imperium Osmańskiego. Na późniejszych warunkach Rosja, ówczesny sojusznik w wojnie, miała przyjąć Armenię i część Kurdystanu. Rosja miała także nadzieję, że będzie to oznaczać realizację jej od dawna marzenia o kontroli dostępu do Morza Śródziemnego od

Morza Czarnego przez Cieśninę Dardanele. Włosi, także sojusznicy, mieli rozszerzyć swoją działalność na Morzu Egejskim i w zachodniej Turcji, wokół głównego miasta Izmir. Obszar dzisiejszej Arabii Saudyjskiej nie został objęty układem, ponieważ w 1916 roku nie odkryto tam jeszcze ropy, a terytorium to nie było uważane za mające znaczenie gospodarcze i polityczne. Części porozumienia dotyczące Rosji zostały unieważnione, gdy Rosja wycofała się z wojny na mocy odrębnego traktatu z Niemcami. Dzięki udanej obronie militarnej Półwyspu Anatolijskiego prowadzonej przez Mustafę Kemala Atatürka Turcja nie została po wojnie podzielona ani okupowana przez dłuższy czas. Jak ostrzegali wówczas niektórzy urzędnicy brytyjskiego ministerstwa spraw zagranicznych, fragmenty porozumienia Sykes-Picot były sprzeczne z tajnymi porozumieniami zawartymi z Arabami w korespondencji szeryfa Husajna–McMahona. Deklaracja Balfoura dotycząca aspiracji syjonistycznych, czyli narodowych Żydów w Palestynie, ogłoszona publicznie w 1917 r., jeszcze bardziej skomplikowała kwestię kontroli nad tym terytorium. Warunki porozumienia Sykes-Picot obejmujące terytoria arabskie zostały sformalizowane w traktacie z San Remo z 1920 r. oraz w Lidze Narodów w 1922 r., na mocy którego Syria i Liban stały się mandatami francuskimi, a Palestyna, Jordania i Irak stały się mandatami brytyjskimi. W rezultacie w okresie po I wojnie światowej Arabom nie tylko nie udało się uzyskać niepodległości, ale zostali również podzieleni na odrębne narody rządzone przez dwie różne potęgi imperialne. Syjoniści nie zrealizowali też swoich marzeń o niepodległym państwie żydowskim. Konsekwencje tych decyzji nadal wywoływały konflikty w regionie aż do XXI wieku.

Unia Europejska

Unia Europejska (UE), utworzona wraz z podpisaniem Traktatu z Maastricht w 1992 r., reprezentuje duży projekt integracji gospodarczej i politycznej pomiędzy stale rosnącą grupą krajów europejskich. UE szybko stała się największą potęgą handlową świata i cieszyła się szybkim wzrostem gospodarczym. Wolny handel wewnętrzny i wspólne cła, którymi państwa członkowskie cieszyły się od początku unii, doprowadziły do znacznego rozwoju handlu pomiędzy poszczególnymi członkami. W 2006 r. UE liczyła 25 państw członkowskich. Bułgaria i Rumunia stały się członkami w styczniu 2007 r. Chorwacja i Turcja negocjowały swoje członkostwo, czemu przeszkodziły obawy dotyczące łamania praw człowieka w obu krajach. Spośród 25 członków 12 przyjęło w 1999 r. wspólną walutę – euro – do celów transakcji finansowych. Euro weszło do obiegu w styczniu 2002 r. Jednak w miarę rozszerzania się unii napotykało ona na swojej drodze coraz większy opór i przeszkody. Pod koniec lat 90. w całej UE pojawił się potężny ruch eurosceptyków, wskazujący na rzekomy brak demokracji w instytucjach UE i niebezpieczeństwo utraty suwerenności narodowej na rzecz scentralizowanego organu. Część polityków w krajach o bardziej rozwiniętej gospodarce patrzyła na rozszerzenie unii z podejrzliwością, obawiając się fali niekontrolowanej migracji. Obawy te doprowadziły do kilku poważnych porażek: Referenda w Danii i Szwecji wykazały, że większość obywateli jest przeciwna przyjęciu euro; Francuscy i holenderscy wyborcy odrzucili Konstytucję Europejską w 2005 roku. Choć Traktat z Maastricht został podpisany w 1992 roku, idea zjednoczonej Europy sięga początków II wojny światowej. Po tym, jak dwie wojny światowe podzieliły kraje europejskie i dokonały masakry ich obywateli, mężowie stanu, tacy jak kanclerz Niemiec Konrad Adenauer, premier Włoch Alcide De Gasperi i minister spraw zagranicznych Francji Robert Schuman zgodzili się co do konieczności budowania trwałego pokoju między dotychczasowymi wrogami. Współpraca między tymi krajami doprowadziła do podpisania Traktatu Rzymskiego w 1957 r., na mocy którego powołano Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG) i pierwszą Komisję Europejską, na czele której stał niemiecki chrześcijański demokrat Walter Hallstein.

Od 1968 r. całkowicie zniesiono cła między państwami członkowskimi, opracowano także wspólną politykę handlową i rolniczą. Upadek muru berlińskiego w 1989 r. i rozpad Związku Radzieckiego w 1991 r. stopniowo przesuwały kraje Europy Wschodniej w stronę UE. Do najważniejszych instytucji UE zalicza się Radę Unii Europejskiej, Komisję Europejską, Europejski Trybunał Sprawiedliwości, Europejski Bank Centralny i Parlament Europejski. Początki Parlamentu Europejskiego, którego obrady odbywają się w Strasburgu, sięgają lat pięćdziesiątych XX wieku. Jest wybierany od 1979 r. bezpośrednio przez obywateli Europy. Wybory odbywają się co pięć lat. Europejski Bank Centralny zarządza wspólną walutą Unii, a UE ma wspólną politykę w zakresie rolnictwa, rybołówstwa oraz spraw zagranicznych i bezpieczeństwa. Choć polityki opracowane przez UE obejmują wiele różnych dziedzin, nie wszystkie mają moc wiążącą dla członków unii. Status UE różni się zatem w zależności od omawianych kwestii. Związek ma charakter federacji do spraw monetarnych; polityka rolno, handlowa i środowiskowa; oraz politykę gospodarczą i społeczną, przy czym każde państwo członkowskie zachowuje szerszą niezależność w sprawach wewnętrznych i zagranicznych. Kształtowanie polityki w UE skutkuje wzajemnym oddziaływaniem ponadnarodowości i międzyrządowości. Zgodnie z Traktatem z Maastricht obszary interwencji UE można podzielić na trzy filary: Wspólnoty Europejskie, Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa oraz Współpraca Policyjna i Sądowa w Sprawach Karnych. Obawy ponadnarodowe są najsilniejsze w pierwszym filarze, natomiast Rada Europy, a co za tym idzie opinie międzyrządowe, liczą się najbardziej w drugim i trzecim filarze. Rada UE wraz z Parlamentem Europejskim tworzą władzę ustawodawczą Unii, natomiast Komisja Europejska reprezentuje jej władzę wykonawczą. Radę tworzą ministrowie wszystkich państw członkowskich. Przewodnictwo Rady zmienia się pomiędzy jej członkami, a Rada składa się z dziewięciu podkomisji, które spotykają się w Brukseli. Komisja Europejska, której przewodniczący jest wybierany przez Radę Europy, a następnie zatwierdzany przez Parlament Europejski, liczy 25 członków, po jednym z każdego państwa członkowskiego. Jednak w przeciwieństwie do Rady komisja jest całkowicie niezależna od państw członkowskich. Komisarze nie powinni zatem przyjmować sugestii rządu kraju, który ich mianował. Ich jedynym celem powinno być zaproponowanie legislacji sprzyjającej rozwojowi całej Unii. Główną porażką dla UE było odrzucenie konstytucji przez dwóch jej członków założycieli, Francję i Holandię. Podpisana w 2004 roku konstytucja – której opracowanie było szczególnie trudne i drażliwe – miała na celu ujednoczenie praw człowieka w całej Unii, a także zwiększenie efektywności podejmowania decyzji w organizacji, która obecnie liczy aż 25 członków, z których każdy ma priorytety i programy ich własny. Główne wyzwanie, któremu UE będzie musiała stawić czoła w nadchodzących latach, paradoksalnie wynika bezpośrednio z jej sukcesu i zdolności do przyciągania nowych narodów. W przypadku większej liczby krajów członkowskich UE zagrażają rosnące interesy regionalne, które zagrażają realizacji wspólnych polityk.

Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu

Układ ogólny w sprawie taryf celnych i handlu (GATT) był umową międzynarodową, pierwotnie między 23 państwami narodowymi, powstałą w wyniku spotkań zorganizowanych w Genewie w Szwajcarii w 1947 r. Jej celem było promowanie handlu światowego poprzez zmniejszenie barier celnych i innych przeszkód do swobodnego przepływu towarów i usług. Zrodzony u zarania zimnej wojny (1947–1991) i ukształtowany w największym stopniu pod wpływem obaw handlowych i bezpieczeństwa Stanów Zjednoczonych i Europy Zachodniej, GATT był głównym porozumieniem międzynarodowym regulującym politykę handlową i taryfową, aż do jego przejścia przez Światową Organizację Handlu (

WTO) w 1995 r. GATT został pierwotnie pomyślany jako Międzynarodowa Organizacja Handlu (ITO), która miała uzupełniać Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW) i Bank Światowy, oba utworzone podczas konferencji w Bretton Woods w 1944 r. Ponieważ Senat Stanów Zjednoczonych odmówił ratyfikacji Karty ITO, prezydent Harry S. Truman wydał zarządzenie wykonawcze czyniące Stany Zjednoczone sygnatariuszem GATT. Choć GATT nie miał mechanizmu egzekwowania zapewniającego przestrzeganie jego postanowień przez państwa sygnatariuszy, przetrwał on głównie dzięki dobrowolnemu przestrzeganiu jego postanowień przez jego członków i obawom przed odwetem handlowym, jeśli tego nie zrobią. Nie będąc organem międzynarodowym ani formalnym traktatem, GATT był wielokrotnie renegotjowany w serii „rund” nazwanych od miast lub krajów, w których odbywały się spotkania, lub od przywódców kraju – na przykład Runda Genewska (1955–1955–1957. 56); Runda Kennedy’ego, która odbyła się w Genewie i nazwana na cześć prezydenta USA Johna F. Kennedy’ego (1964–1967); Runda Tokijska (1973–79); oraz Runda Urugwajska (1986–1993). Do najważniejszych aspektów powstałych porozumień należała zasada „statusu narodu najbardziej uprzywilejowanego”, czyli niedyskryminacji, zgodnie z którą żaden sygnatariusz nie może dyskryminować drugiego, nie dyskryminując wszystkich. Zwykle dostawca(-y) towaru Sarcular negocjuje z konsumentem(-ami) tego towaru dotyczące taryf, kontyngentów regulacyjnych i powiązanych kwestii. Po osiągnięciu porozumienia stało się ono częścią GATT, podzielaną przez wszystkie kraje członkowskie. W rezultacie średnie światowe cła na towary przemysłowe spadły do 13 procent w połowie lat sześćdziesiątych. Krytycy zarzucali, że GATT systematycznie faworyzuje najbardziej zaawansowane kraje uprzemysłowione świata i narzuca producentom podstawowych produktów eksportowych stały status podrzędny w światowym systemie gospodarczym. Wskazując na historyczny przykład Stanów Zjednoczonych, w których cła były rutynowo wykorzystywane do promowania krajowego przemysłu, przeciwnicy GATT zarzucali im utrwalanie światowych nierówności gospodarczych i podważanie zasady suwerenności narodowej. obrońcy GATT sprzeciwiali się temu, że cła i kontyngenty stanowią nieuczciwe praktyki handlowe i że umowy o wolnym handlu ogólnie zwiększają bogactwo świata poprzez zwiększenie handlu i zachęcanie poszczególnych krajów do wykorzystania swojej względnej przewagi gospodarczej. Następczynie GATT, WTO, stały organ Organizacji Narodów Zjednoczonych, który w 2007 r. liczył 145 członków, rzeczywiście posiada mechanizmy egzekwowania prawa. Krytycy potępiają WTO jako narzędzie bogatych międzynarodowych korporacji. Jej obrońcy uważają ją za niezbędną dla zapewnienia swobodnego przepływu towarów, usług i idei. Debaty dotyczące skuteczności i etyki GATT oraz WTO prawdopodobnie pozostanie rozgrzany.

Unia Afrykańska

Organizacja Jedności Afrykańskiej (OJA) została utworzona 23 maja 1963 roku w Addis Abebie w Etiopii przez 32 zdekolonizowane narody afrykańskie. Zbudowana na marzeniu prezydenta Ghany Kwame Nkrumah’a o panafrykanizmie, OJA zjednoczyła przeciwstawne grupy narodów afrykańskich w jedną afrykańską organizację. Członkowie założyciele OJA wyobrażali sobie tę jedność między państwami afrykańskimi jako przekraczającą różnice rasowe, etniczne i narodowe. Głównym celem było nie tylko zbudowanie sojuszu między narodami afrykańskimi, ale także zapewnienie pomocy finansowej, dyplomatycznej i gospodarczej ruchom, które wciąż walczyły o wyzwolenie. Członkowie OJA

gwarantowali sobie nawzajem suwerenność narodową, integralność terytorialną i niezależność gospodarczą oraz dążyli do położenia kresu wszelkim formom kolonializmu i rasizmu na kontynencie. OJA oficjalnie zgodziła się z Kartą Narodów Zjednoczonych i Powszechną Deklaracją Praw Człowieka. Do czasu zastąpienia jej przez Unię Afrykańską (UA) w 2002 r. OJA liczyła 53 z 54 krajów afrykańskich jako swoich członków. W kontekście dekolonizacji i zimnej wojny OJA postrzegała siebie jako alternatywę. Sojusz, współpraca i zjednoczenie licznych nowo niepodległych państw afrykańskich w latach sześćdziesiątych XX wieku oznaczały okres emancypacji i wzmocnienia pozycji Afryki. Przykuło to uwagę na fakt, że rozwiązania problemów, z jakimi borykały się poszczególne państwa członkowskie po dekolonizacji, można było przenieść na inne i ułatwić rozwiązywanie problemów. Zmniejszyło także możliwość ponownego popadnięcia Afryki w polityczną lub gospodarczą zależność od byłych europejskich narodów kolonizujących. OJA chciała zapewnić nowo wyzwolonym narodom afrykańskim własną platformę. Razem z młodymi narodami Azji, które osiągnęły wyzwolenie narodowe, postrzegały siebie jako osoby zapewniające trzecią opcję poza supermocarstwami. Choć organizacja promowała kulturę afrykańską, umowy o współpracy obejmowały także inne ważne dziedziny, takie jak polityka, dyplomacja, transport i komunikacja. Kwestie zdrowia, warunków sanitarnych, żywienia, nauki, obronności i bezpieczeństwa również stały się kwestiami wspólnego zainteresowania. W porozumieniu stwierdzono, że spory między państwami będą rozstrzygane pokojowo w drodze negocjacji, mediacji, pojednania lub arbitrażu, przy czym organizacja potępia wszelkie formy zabójstw politycznych, wszelkie wywrotowe działania jednego państwa przeciwko drugiemu i zjednoczyła się w walce z apartheidem. OJA pełniła funkcję sędziego w różnych konfliktach granicznych między sąsiednimi narodami afrykańskimi. Na przykład pomógł zapobiec podziałowi terytorium Nigerii na odrębne kraje w wyniku walk zbrojnych między różnymi grupami etnicznymi podczas wojny w Biafran toczącej się w latach 1967–1970. OJA wykorzystała swoją władzę dyplomatyczną, aby stanowczo potępić interwencję Izraela w Egipcie w Wojna sześciodniowa z 1967 r. Wykorzystała presję polityczną, dyplomację i bojkot gospodarczy, aby pomóc położyć kres apartheidowi w Republice Południowej Afryki. Demokratyczny naród Republiki Południowej Afryki dołączył do OJA w 1994 roku jako 53. kraj członkowski. Addis Abeba, stolica Etiopii i gospodarz pierwszego spotkania OJA, stała się stałą siedzibą OJA. Zgromadzenie OJA składało się z głów poszczególnych państw afrykańskich. Organizacja zatrudniała ponad 600 pracowników, którzy pochodzili z ponad 40 państw członkowskich. OJA miała roczny budżet w przedziale od 27 do 30 milionów dolarów. W 1997 r. OJA utworzyła Afrykańską Wspólnotę Gospodarczą, która przewidywała wspólny rynek dla całego kontynentu afrykańskiego. Po 39 latach istnienia OJA była szeroko krytykowana za to, że nie zrobiła wystarczająco dużo dla narodu afrykańskiego. Jego zdaniem powinien być chronić ich przed ich własnymi przywódcami, którzy promowali korupcję, prześladowali przeciwników politycznych i tworzyli nową klasę bogatych w swoich krajach, podczas gdy masy pozostawały zubożone.